

**SENČNO POROČILO NEVLADNIH ORGANIZACIJ ZA ODBOR
KONVENCIJE O ODPRAVI VSEH OBLIK DISKRIMINACIJE ŽENSK**

Ob petem in šestem periodičnem poročilu Republike Slovenije o uresničevanju določil
Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk

april, 2015

Sodelujoče in sodelujoči:

- Društvo ženski lobi Slovenije, Dunja Obersnel Kveder, Angela Murko Pleš, Metka Roksandić
- Društvo Evropska mreža za enakost spolov, Sonja Lokar
- Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
- Društvo za nenasilno komunikacijo, Nina Obran
- Društvo Ključ– center za boj proti trgovini z ljudmi
- Društvo za osveščanje in varstvo – center antidiskriminacije – OVCA, Boštjan Vernik Šetinc
- Mirovni inštitut, Živa Humer
- Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC, Katarina Bervar Sternad
- Neža Kogovšek Šalamon, Uršula Lipovec Čebren, Sara Pistotnik, Jelka Zorn, Katarina Vučko (članice projektne skupine Izbrisani pri Mirovnem inštitutu)
- Skupina za preprečevanje mobinga in nasilja na delovnem mestu pri Društvu SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja
- Darja Teran – pregled angleškega prevoda

Uredniški odbor:

- Katja Matko, *Društvo SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja*
- Metka Roksandić, *Društvo ženski lobi Slovenije*

Senčno poročilo je bilo pripravljeno brez vsake finančne podpore in je v celoti neodvisno. Pogledi in ocene iz senčnega poročila so podale nevladne organizacije in strokovnjakinje in strokovnjaki ter izražajo njihova stališča.

Uvod

Leta 2008, ko je odbor CEDAW obravnaval četrto periodično poročilo Republike Slovenije, so se šele nakazovali obrisi hude ekonomske in finančne krize, ki je v Sloveniji medtem postopoma prešla v hudo socialno in politično krizo, saj so od takrat zgodile tri volitve v državni zbor (2008, 2011, 2014) in imamo že četrto vlado, ki jo kot koalicijsko vlado vodi največja stranka, ki je nastala le dober mesec pred zadnjimi volitvami. Poslabšanje razvojnih možnosti države, hudo povečanje brezposelnosti in revščine zaradi vsiljenih politik varčevanja v javnem sektorju in sociali, pa tudi politična nestabilnost, so se odrazili tudi v resnem poslabšanju ekonomskega in socialnega statusa žensk.

CEDAW odbor je med prednostna priporočila Republiki Sloveniji na zadnji seji leta 2008 uvrstil:

- krepitev pristojnosti, položaja in prepoznavnosti Urada Vlade RS za enake možnosti, vključno s povečanjem finančnih virov ter števila zaposlenih;
- zagotovitev neodvisnega statusa zagovornice oziroma zagovornika enakih možnosti žensk in moških;
- okrepitev naporov za povečanje udeležbe žensk v političnem življenju in njihove zastopanosti pri političnem odločanju.

Iz prispevkov, ki so jih pripravile različne nevladne organizacije v obliki senčnega poročila se da nedvoumno razbrati:

1. Da se vrzel med sicer razpršeno, a razmeroma dobro zakonodajo, ki naj bi preprečevala diskriminacijo po spolu in spodbujala enake možnosti in enako udeležbo spolov v rezultatih družbenega razvoja oz. v nošenju bremena nastale ekonomske krize, in njihovo praktično implementacijo, ni zmanjšala, ampak poglobila. Reševanje prezadolženosti države se je spremenilo v politiko valjenja bremen krize na zaposlene, socialno ogrožene, upokoјence in mlade, pri čemer so ženske utrpele nesorazmerno večja prikrajšanja pri ekonomskih in socialnih pravicah, dostopnosti do storitev socialne države in dajatev socialne države.
2. Da so se večinoma izjalovili poskusi izboljšanja zakonskih okvirov, ki so se izkazali za nezadostne – na referendumu je zaradi izrecne pravice istospolnih družin, da posvojijo otroke partnerja ali partnerice, padel močno posodobljen in izboljššan družinski zakonik, izjalovil se je poskus, da se sprejme nov zakon o enakosti žensk in moških, Poskusi izboljšav kazenske zakonodaje v zvezi z nasiljem nad ženskami so ostali samo pri

predlogih nevladnih organizacij. Edini pomemben korak naprej je bila ratifikacija Istanbulske konvencije Sveta Evrope, decembra 2014, ki pa je bila sprejeta z vsemi možnimi rezervacijami, kar napoveduje dolgotrajne postopke potrebnih izboljšav slovenske zakonodaje, ki zadeva različne vidike preprečevanja, kaznovanja in odškodovanja žrtev na spolu utemeljenega nasilja. Leta 2010 je bil sprejet tudi prvi nacionalni plan za uresničevanje Resolucije Varnostnega sveta 1325, a je zaradi pomanjkanja finančnih možnosti ostal bolj na papirju. Največje nazadovanje je bilo na področju nacionalnih državnih mehanizmov za spodbujanje enakosti spolov. Namesto da bi jih po priporočilih CEDAW odbora izboljšali in kadrovske, finančno in statusno okrepili in osamosvojili, so bili ti deležni dodatnega razgrajevanja, zmanjševanja podpore iz državnega proračuna in politične ignorance in marginalizacije.

3. Da se je institucionalna podpora za enakost spolov drastično poslabšala, saj je bil leta 2012 ukinjen samostojni vladni Urad za enake možnosti s svojim proračunom in osebjem. Del pristojnosti in osebja je prešlo v sestavo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve kot samostojni sektor brez svojih finančnih sredstev in v zelo okrnjeni sestavi. Zagovornik enakih možnosti formalno še obstaja znotraj navedenega ministrstva, a je njegovo delo onemogočeno. Od leta 2012 ne deluje več z zakonom utemeljen Svet Vlade za uresničevanje načela enakega obravnavanja. V Državnem zboru deluje Komisija za peticije, človekove pravice in enake možnosti, ki razen obravnave in dajanja pobud nima drugih pristojnosti. Spolna sestava te komisije (6 moških in 5 žensk) ne zagotavlja ustrezne obravnave in podpore področju enakosti žensk in moških. Namesto krepitve organov in teles v podporo enakosti spolov, se v Sloveniji dogaja razgradnja, slabitev in popolna marginalizacija področja enakosti spolov poleg popolnega nerazumevanja pojma in pomembnosti enakosti žensk in moških.
4. V obdobju po četrtem periodičnem poročilu so začele bolj uspešno delovati spolne kvote v volilni zakonodaji, še posebej za občinske svete, saj se je po 10 letih prehodnega obdobja, na lokalnih volitvah 2014 uveljavilo zakonsko določilo, da morajo imeti vse kandidatne liste v prvi polovici najmanj 40 % predstavnikov in predstavnic obeh spolov ter jih razvrstiti po načelu zadrge. Delež svetnic se je po zadnjih lokalnih volitvah tako povzpел od 22 % na 32 %. Še vedno pa obstajajo občine brez ene same ženske svetnice, poleg tega je delež županj med vsemi občinami le 7,5 %.

Enakost med spoloma in diskriminacija na podlagi spola (reference na člene 1, 3, 4, in 5 CEDAW)

Ženske v Sloveniji, se tako kot drugod po EU, soočajo s stereotipi, ki jim preprečujejo, da bi v celoti uveljavljale svoje pravic do enake obravnave, zlasti na področju dela, dostopa do zaposlitve, enakega plačila in udejstvovanja v javnem političnem življenju, pri političnem in gospodarskem odločanju. Prizadevanja vlade Republike Slovenije za reševanje gospodarske krize in doseganje stabilnosti javnih financ, so pripeljala do sprejetja številnih ukrepov, ki imajo posredne posledice na neenakost med ženskami in moškimi.

Sprejetje Zakona za uravnoteženje javnih financ, ki je bil sprejet leta 2012 je sprožilo sprejetje številnih ukrepov, ki posredno bolj negativno vplivajo na položaj žensk kot na položaj moških. Zmanjšanje nadomestila za primer brezposelnosti in zdravstvenega zavarovanja, omejeno kritje stroškov zdravstvene oskrbe, strožja merila za pridobitev socialnih prejemkov, imajo večji vpliv na položaj žensk kot na položaj moških. Slovenija je tudi ena izmed držav članic EU, ki je dopolnila ustavo z zlatim pravilom fiskalne politike. To bi lahko omejilo counter-cyclical proti krizne ukrepe in povzročilo še večjo neenakost med spoloma. Sprejeti ukrepi vplivajo na socialni položaj žensk in povzročajo (še večje) ekonomske odvisnosti, marginalizacijo in socialno izključenost.

V slovenskih medijih vedno bolj prevladujejo stereotipna prepričanja o ženskah, ki so povezana s tradicionalno vlogo žensk v družbi. Tako so ženske v prvi vrsti prikazane kot skrbnice otrok, njihov zaslužek pa še vedno predstavlja bolj ali manj "majhen prispevek" k družinskemu proračunu. Moški ohranjajo svojo vlogo glavnih hraniteljev družine in imajo posledično večjo moč v partnerskem odnosu in v družbi. Razširja se stereotip, da ženska s kariero ne more biti dobra mati in obratno, da dobra mati ne bi smela imeti kariere¹. Državna politika, akcijski načrti in drugi ukrepi tega niso uspeli spremeniti, kar se razbere tudi iz statističnih podatkov, ki kažejo na visoko stopnjo neenakosti med moškimi in ženskami.

Obstoječi stereotipi o vlogi žensk so močno povezani s pravico do dela za nedoločen čas, pravico do enakega dostopa do zaposlitve, pravico do pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev in varstva pred brezposelnostjo. S temi pravicami ženske tudi lažje uveljavljajo pravico do izobraževanja, napredovanja in doseganja ekonomske neodvisnosti.

---

¹ Javnomenjske raziskave kažejo, da se je začel povečevati odstotek mladih ljudi, tudi žensk, ki ponotranjajo spolne stereotipe.

Delež žensk, ki aktivno sodeluje na trgu dela v Sloveniji je v zadnjih letih močno upadel, stopnja brezposelnosti med ženskami narašča, razlika v plačilu med spoloma se povečuje, segregacija spolov na trgu dela pa se vzdržuje (World Economic Forum, 2014), povečuje se dvojno breme žensk², povečuje se tveganje revščine za ženske in itn.

Stopnja brezposelnosti žensk je višja od stopnje brezposelnosti moških in plačila za delo, v primerjavi z moškimi za najzahtevnejša delovna mesta, so do 19 % višji kot pri ženskah na istih položajih (Statistični urad RS, 2013).

Težave se začnejo že pri dostopu do trga dela; ženske, ki se trudijo, da bi našle zaposlitev so še vedno, kljub kaznivosti takšnih dejanj, prisiljene odgovoriti na vprašanja o načrtovanju družine. Slovenski delodajalci menijo, da je odsotnost zaradi rojstva in bolezni otroka strošek, ne glede na to, da je oboje krito iz državnih sredstev. Poleg tega delodajalci niso pripravljeni prilagoditi delovnega procesa in organizacije dela za potrebe matere, niti takrat, ko je prilagoditev razumna in izvedljiva brez dodatnih stroškov. Kljub pravnim ukrepom, ki jih je uvedla država, delodajalci v praksi še vedno zaposlujejo mlade ženske v glavnem na podlagi pogodb za določen čas. Statistike kažejo, da je stopnja brezposelnosti med mladimi ženskami višja kot pri moških v isti starostni skupini (Statistični urad RS, 2013), poleg tega so ženske bolj pogosto ujete v negotove oblike dela kot moški.

Primeri, ko delodajalec ne želi podaljšati pogodbe za določen čas samo iz razloga nosečnosti so prav tako pogosti³. Interni akti delodajalcev v zasebnem sektorju vsebujejo diskriminatorna pravila, ki ovirajo napredovanje ali finančne koristi žensk, ki so odsotne zaradi rojstva otroka, zaradi materinstva torej ne opravljajo nadurnega dela, ne opravljajo več kot pogodbeno dogovorjenega obsega ali dogovorjene vsebine dela, itd. To področje tudi še ni dovolj raziskano.

Matere so pogosteje v manj ugodnem ekonomskem položaju zaradi odsotnosti z dela, ker ostajajo doma z bolnim otrokom (nižje plače), niso sposobne opravljati nadurnega dela (ki se dodatno plača), veliko manj je verjetno, da bodo nadaljevale izobraževanje (dvojno breme) in imajo zato manj možnosti za razvoj kariere.

Čeprav je država zagotovila ustrezno zakonodajo, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi spola (ali materinstva) na vseh področjih družbenega življenja, prepoveduje delodajalcem, da kandidate za zaposlitev sprašujejo o načrtovanju družine in da je diskriminacija na delovnem mestu izrecno prepovedana, država ne zagotavlja učinkovitega varstvo pred diskriminacijo, ker so mehanizmi in institucije nadzora nad izvajanjem nezadostni. Dolžnost

---

²Glede na raziskavo Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v 2012 je indeks enakosti glede na dela v gospodinjstvu samo 38,8 (splošni indeks enakosti je glede na to raziskavo 74,4) (Robnik, 2012).

³V približno 10 % pogodb o zaposlitvi nosečim ženskam niso podaljšane (Robnik, 2012: 60).

vlade, da pripravi strategijo za vključevanje žensk v vse vidike svojih dejavnosti, vključno s kandidiranjem za politične funkcije, se ne spoštuje, ne nadzira in se niti ne sankcionira. Še več, vlada je v novem predlogu zakona o enakih možnostih žensk in moških predlagala odpravo teh dolžnosti v celoti.

Priporočila:

- **Država mora uveljaviti bolj učinkovite ukrepe za odpravo stereotipov glede na spol, še posebej ukrepe na področju zaposlovanja.**
- **Država mora odpraviti posredno diskriminacijo zaradi varčevalnih ukrepov in začeti uporabljati integracijo načela enakosti spola (gender mainstreaming) pri načrtovanju zakonodaje in delitvi državnih sredstev (gender budgeting).**

Vprašanje:

- **Kako in kdaj bo država zagotovila uresničevanje zakonskih določil o institucijah in telesih za podporo enakosti spolov in uresničevanje ukrepov v podporo udeležanju dejanske enakosti žensk in moških na zgoraj navedenih področjih?**

Literatura:

1. Robnik, S., 2012. *Raziskava Enakost spolov v družinskem življenju in v partnerskih odnosih*, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/druzina/RaziskavaEnakostSpolovPartnerstvo.pdf, 25. 2. 2014.
2. Statistični urad RS, (Lah, L.), 2013. *Aktivno prebivalstvo, Slovenija, junij 2013 - končni podatki*, Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5668>, 25. 2. 2014).
3. World Economic Forum, 2014. *Gender Gap Index 2014, Slovenia*. Dostopno na: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/economies/#economy=SVN>, 25. 2. 2014.
4. Zakon za uravnoteženje javnih financ. Ur. l. RS, št. 40/12. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=108751>, 4. 12. 2014.

Člen 2: Obveznost spoštovati in varovati pred diskriminacijo

Republika Slovenija ne zagotavlja varstva pred diskriminacijo žensk. Izjemno daljnosežna zaščitna zakonodaja se ne izvaja, zaščitni mehanizmi so neučinkoviti ter izrazito in vsestransko podhranjeni. Obseg neprijavljene diskriminacije je zastrašujoč.

Prepoved diskriminacije se nekaznovano krši s strani podjetij, zasebnikov, pa tudi države. Začarani krog je tako sklenjen: država je soodgovorna za tako stanje. Teh pomanjkljivosti nobena prizadevanja civilne družbe same za dejansko enakost ne morejo nadomestiti.

Zakonodajna prepoved diskriminacije vsebinsko ni dovolj jasna, da bi jo lahko razumeli vsi: potrebno je hkrati poznavanje več zakonov, pogosto tudi pravna razlaga. Osredotočeno osveščanje in usposabljanje, zlasti organov oblasti, bi bilo zato še bolj ključno; doslej je bilo nezadostno. Pogrešamo zglede ali standarde, npr. pri dostopu do dobrin in storitev.

Odsotnost sistema učinkovitih sredstev za pravno zaščito je ključna pomanjkljivost. Množica najrazličnejših pravnih sredstev se medsebojno praviloma ne izključuje, hkrati so številna uporabna le v izbranih kontekstih (npr. varstvo z različnimi inšpekcijami, omejitev višine odškodnin v upravnem sporu...). To je razpršen, zapleten, nepregleden in docela neučinkovit sistem zaščite, zlasti z vidika položaja žrtev, ki se v njem ne znajdejo in mu (upravičeno) nezaupajo. Tudi organom odločanja manjka specializacija (znanje), posebne spretnosti in občutljivost, hkrati pa se pri neukrepanju »zanašajo« na druge. To onemogoča ugotavljanje odgovornosti. Simptom stanja je zastrašujoče velik obseg neprijavljene diskriminacije: število in rezultati prijavljenih primerov diskriminacije so neznatni. Ni sodne prakse. Prakse ni celo tam, kjer je diskriminacija žensk nedvomno zelo razširjena, npr. pri zaposlovanju in delu ter v zvezi z delom (vprašanja v zvezi z nosečnostjo in družino na razgovorih za zaposlitev, vrnitev matere z materinskega oz. starševskega dopusta in razporeditev na drugo manj plačano delo, pri napredovanju, kandidiranju zdravnic za zdravniško specializacijo, enako plačilo za enako delo na glede na spol, neplačano pripravništvo), spolnem nadlegovanju, pri izgubah zaposlitve (nosečnice, mlade mame), pri dostopu in oskrbi do dobrin in storitev ter oskrbe s stanovanji.

Zaščita pred povračilnimi ukrepi je le navidezna: ti so zgolj prepovedani (*lex imperfecta*). Varuh človekovih pravic (VČP) in Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) v letnih poročilih vztrajno ponavljata, da so pravna sredstva za varstvo pred diskriminacijo mrtva črka na papirju. Obstaja obsežen sistem civilnih, administrativnih in kaznovalnih sankcij; hkrati je verjetnost, da bo kršitelja zadela kakršnakoli resna posledica skoraj nikakršna. Na šibkost svojih svetovalnih mnenj opozarjata tudi Varuh človekovih pravic in Zagovornik.

V takšnih okoliščinah skrajno pomanjkljiv sistem za oporo žrtvam diskriminacije nedopusten. Ni učinkovitega in neodvisnega telesa za varstvo pred diskriminacijo.

Država v svojih predpisih ne omogoča in ne dopušča žrtvam možnosti, da bi jim aktivno v varstvenih postopkih pomagale nevladne organizacije (z zastopanjem in ali kot stranski udeleženec) in tudi ne daje podpore za te dejavnosti. Pri dostopu do sodišč postavlja nove ovire z omejevanjem dostopa do brezplačne pravne pomoči za najranjlivejše, z uvedbo taks v delovnih

sporih. Množijo se primeri sistemskega nespoštovanja prepovedi diskriminacije s strani države, zlasti ob regresivnih varčevalnih ukrepih. Zakon za uravnoteženje javnih financ je med drugim uvedel obvezno upokojevanje starejših javnih uslužbencev, a je kriterij izpolnitve pogojev za upokojitev, ki je trenutno za ženske še nižji, posredno diskriminiral ženske (sodba US v zadevi U-I-146/12). Podatkov o številu javnih uslužbenk ni.

Sprejete spremembe pokojninske zakonodaje v letu 2012 so drastično zaostrele pogoje upokojevanja žensk, ter ukinile do tedaj veljavne pozitivne ukrepe, ki jih je zakonodajalec uvedel za zaposlene ženske in matere (različna pokojninska doba žensk in moških, bonitete zaradi materinstva, itd.) v nasprotju z obrazložitvijo odločbe Ustavnega sodišča iz leta 1999 (sodba US v zadevi U-I-298/96). To je odločilo, da je razlikovanje med ženskami in moškimi pri upokojevanju upravičeno, ko izravnava neugodnosti, ki izvirajo iz tradicionalno in zgodovinsko pogojenih različnih družbenih vlog. Zato so razlike, ki na področju pokojninskega zavarovanja prizadevajo praviloma ženske, smele biti kompenzirane z ureditvijo, ki ženskam omogoča pridobitev pokojnine časovno prej kot moškim. Z izenačitvijo potrebne pokojninske dobe za moške in ženske za upokojitev v letu 2012 v kratkem prehodnem obdobju do leta 2018, so še vedno obstoječe različne družbene vloge povzročile diskriminacijo žensk, ki so pokojninsko zavarovane, v primerjavi z moškimi.

Znižanje nadomestila za starševski dopust s 100 na 90 % plače praviloma prizadeva le ženske, saj so le te njihove večinske prejemnice, več kot 92 % vseh. Poleg tega je njegovo višino omejila na 2 kratnik njene povprečne plače (prej 2,5 kratnik). Država je s tem poslala pomembno sporočila, da je skrbstveno delo manj vredno od plačanega dela, kar učinkuje tudi na simbolni ravni na razvrednotenje skrbstvenega in gospodinjskega dela v zasebni sferi. Ta ukrep v največji možni meri prizadene ženske in predstavlja posredno diskriminacijo žensk s strani države.

Priporočila:

- **Nemudoma izboljšati sistem zaščite pred diskriminacijo z jasno zakonodajo in sistemom preglednih, učinkovitih ter prizadetim enostavno dostopnih pravnih sredstev. Možnost podpore nevladnih organizacij v vseh, tudi zahtevnejših varstvenih postopkih.**
- **Zagotoviti neodvisno telo za varstvo pred diskriminacijo (ki bo sposobno zagotoviti pomoč žrtvam pri uveljavljanju njihovih pravic, neodvisno spremljanje stanja in izvajanje spodbujevalnih ukrepov v obliki priporočil, vodil, osveščanja in podpore vsem zainteresiranim).**
- **Odprava vse sistemske diskriminacije.**

- Celostna strategija preprečevanja in odpravljanja diskriminacije (tudi interseksijske) žensk, vključno s kaznovalno politiko; zadostne kadrovske, organizacijske in finančne vire za ta prizadevanja.

Vprašanja:

- Ali lahko država predstavi primere izrečenih sankcij zaradi kršitev diskriminacije žensk pri zaposlovanju, delu in v zvezi z delom, pri neenakem plačilu, pri nadlegovanju ter pri odpuščanju, iz katerih bo razvidna njihova številčnost in višina?
- Kaj država načrtuje v zvezi z izboljšanjem učinkovitosti rednih pravnih sredstev zoper diskriminacijo oz. zagotavljanju, da bodo ta sploh dajala rezultate?
- Kakšna sredstva in v kakšnem obsegu je država pripravljena zagotoviti za zaščito pred diskriminacijo, za delovanje telesa za enakost in za podporo nevladnih organizacij, ki bi lahko pomagale braniti žrtve diskriminacije s pravnimi sredstvi?
- Kaj so storile in kako so delovale obstoječe institucije za enakost spolov pri sprejemanju zakonodaje, ki najbolj vplivala na slabši položaj žensk, še posebej ker gre za večino sprejete zakonodaje s področja pristojnosti Ministrstva za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti?

Literatura:

1. Amnesty International, 2011. *Paralel lives, Roma denied rights to housing and water in Slovenia*. Dostopno na: http://www.amnesty.si/images/KAMPANJE/SLOVENIJA/vzporedna_zivljenja.pdf, 19. 12. 2014.
2. Sodba US v zadevi U-I-146/12. Dostopno na: <http://odlocitve.us-rs.si/en/odlocitev/AN03723?q=u-i-146>, 25. 2. 2015.
3. Sodba US v zadevi U-I-298/96. Dostopno na: <http://odlocitve.us-rs.si/en/odlocitev/AN01809?q=298%2F96>, 25. 2. 2015.
4. Zagovornik načela enakosti, *Letno poročilo za leti 2011, 2012*. Dostopno na: <http://www.zagovornik.gov.si/si/informacije/letna-porocila/lp-2011/index.html>, 19. 12. 2014.
5. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Ur. l. RS, št. 96/12. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=110802>, 20. 12. 2014.
6. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1), Ur. l. RS, št. 26/14. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=117071>, 28. 1. 2015.
7. Zakon za uravnoteženje javnih financ, Ur. l. RS, št. 40/12. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=108751>, 20. 12. 2014.

Splošno priporočilo 19: Nasilje nad ženskami

Od leta 2008 se je na področju nasilja nad ženskami zgodilo kar nekaj premikov, vendar pa so se razkrile druge pomanjkljivosti, ki ključno vplivajo na slabši položaj žensk – žrtev nasilja. Gre za zakonodajne pomanjkljivosti, ker niso uvedene kazni za kršitev ukrepov. Ženske so v postopkih dokazovanja nasilja ponovno žrtve; v procesih na sodiščih, policiji, tožilstvu. Kaznivo dejanje grožnje se izvaja le na zasebno tožbo oz. mora žrtev sama sprožiti postopek. Državni organi ne obveščajo žrtev nasilja o izpustitvi oziroma pobegu oseb iz pripora oziroma zapora, ki jih preganjajo oziroma so obsojene za kaznivo dejanje zoper te žrtve. Takšno obveščanje sedanja zakonodaja ne dovoljuje, razen s soglasjem obdolženca oz. obsojenca.

Od leta 2008, ko je bil sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini, se je povečalo število obravnavanih primerov nasilja v družini s strani policije (leta 2009 je bilo število vseh obravnavanih primerov nasilja v družini 2.478 in število primerov, kjer so žrtve ženskega spola 2.252), nato je število obravnavanih primerov začelo padati (leta 2012 1.702 primerov in 1.568 primerov, kjer je žrtev ženskega spola, leto 2013 1.592 primerov in 1.484 primerov, kjer je žrtev ženskega spola) (Miklič, 2014). Naraščanje prijav policiji in s tem obravnav pripisujemo večji ozaveščenosti tako žrtev kot tudi splošne javnosti o nasilju nad ženskami in nasilju v družini, padanje, ki je sledilo pa vseprisotni ekonomski in finančni krizi.

Po podatkih Nacionalne raziskave o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih iz leta 2010 je 56,1 % žensk v Sloveniji doživelo eno od oblik nasilja od dopolnjenega 15. leta starosti, 90,8 % povzročiteljev nasilja pa je moških (Leskošek et al., 2010: 15-16).

V praksi so se začele kazati pomanjkljivosti zakona. Pomanjkljivost zakona o preprečevanju nasilja v družini je, da ne uvaja kazni, za kršitelje, ki ne spoštujejo izrečenih ukrepov v korist žrtve in tudi ne omogoča ukrepanja policije v teh primerih (gre za kršitev prepovedi nasilnih dejanj in da lahko žrtve ostane v stanovanju, kjer živi).

Splošne ocena sodelovanja organov in organizacij v multidisciplinarnih timih za reševanje primerov nasilja v družini, je bila ocenjena kot »zadovoljiva«. Enkratna obravnava nasilja v družini ne zadostuje, da bi lahko bil postopek uspešno zaključen. Medsebojno sodelovanje ne pomeni samo uspešnejšega odkrivanja primerov in učinkovitejšo pomoč žrtvam, temveč tudi možnost pospeševanja postopka, pridobivanja dodatnih pomembnih informacij, preprečevanje negativnih posledic uvedbe postopka, predvsem pa zaščito posrednih žrtev, ki so najpogosteje otroci. Sodelovanje centrov za socialno delo je izpostavljeno kot nezadostno pri pridobivanju

povratnih informacij tistim, ki so prijavili zaznavo nasilja (šole ali vrtci, ki ga otrok še vedno obiskuje) (glej PIC, 2011).

Grožnja je del psihičnega nasilja in sestavni del nasilja v družini in ima enake posledice kot vse druge oblike nasilja. Grožnja je kot kaznivo dejanje grožnje po 135. členu Kazenskega zakonika-1 postalo pregonljivo le na zasebno tožbo žrtve, ki tudi nosi breme dokazovanja in nosi stroške v primeru neuspeha tožbe. Zaradi tega se ženske le težka odločijo takšno nasilje prijaviti. Že ob prijavi grožnje so žrtve napotene na zasebno tožbo (Obran, Zabukovec, 2014). Za zasebno tožbo se je zakonodajalec, po njegovih besedah, odločil zaradi razbremenitve sodišč in zaradi uveljavljenega prepričanja, da ženske lažejo o doživetem nasilju. Po izkušnjah nevladnih organizacij zlorab pregona v primerih nasilja v družini praktično ni. Veliko več je primerov, da so žrtve nasilja v družini pod pritiski povzročiteljev in/ali okolice umaknile predlog za pregon, zaradi česar se je kazenski postopek ustavil. Če razumemo dinamiko in posledice nasilja, lahko razumemo tudi to ravnanje žrtev. Pred spremembo se je pregon začel na predlog za pregon po uradni dolžnosti. Po podatkih policije je bilo leta 2013 obravnavanih 445 (1.835 v letu 2012) ali za 75,7 % manj kaznivih dejanj groženj (MNZ, Policija, 2013).

Problem za žensko - žrtve nasilja predstavlja zahteva za stike nasilnega bivšega partnerja z otroci. Ženske so potisnjene v stisko, da na eni strani omogočijo otroku stik z očetom po drugi strani pa izpostavljene večji možnosti, da bodo ponovno žrtve nasilja. K povečani stiski ženske pripomorejo zahteve centra za socialno delo, da otroka pripravi na stik z očetom, v nasprotnem primeru materi očitajo, da stike ovira oziroma jih noče izvajati.

Problem pri reševanju primerov nasilja nad ženskami se na sodiščih kaže delo sodnih izvedenk in izvedencev. Opaža se, da sodne izvedenke in izvedenci pri svojem delu ne upoštevajo značilnosti in dinamike nasilja v družini in posledic nasilja pri žrtvah, pri ženskah in njihovih otrocih. Zato je pomemben nadzor nad njihovim delom ter več možnosti za izobraževanja in usposabljanja.

Kljub mednarodnim zavezam o zaščiti žrtev kaznivih dejanj so te v slovenski kazenskoopravni praksi še vedno obrobne in služijo zgolj kot sredstvo za doseg cilja, obsodbo storilca kaznivega dejanja. Žrtve nasilnih kaznivih dejanj, zlasti ženske in njihovi otroci niso deležne ustrezne podpore in zaščite, zaradi velike nevarnost ustrahovanja, maščevanja in ponovne viktimizacije.

V sedanji zakonski ureditvi, žrtvi nasilnih kaznivih dejanja ni omogočeno, da je obveščena o izpustitvi oziroma pobegu storilca iz pripora oziroma zapora. Ker gre za zaščito žrtve pred možnostjo, da ponovno postane žrtev nasilnega kaznivega dejanja, ustrahovanja oziroma maščevanja, je nujno spremeniti zakon s ciljem boljše zaščite žrtve (Obran v Veselič, Matko, 2014: 150).

Zaskrbljujoče je dejstvo, da naše institucije še vedno ne zbirajo podatkov sistematično ločeno po spolu, v njihovih letnih poročilih teh podatkov ni in tudi niso javno objavljeni. Tako je ključni vir podatkov policija oz. ministrstvo za notranje zadeve. Vidnost nasilje nad ženskami se skriva v različni opredelitvi dejanja pri vodenju oziroma kvalifikaciji dejanja nasilja (umori žensk s strani moških opredeljeni kot umori iz ljubosumnosti ali strasti, posilstva so pogosto opredeljena kot spolno nasilja, nasilje nad ženskami je opredeljeno kot nasilje v družini).

Priporočila:

- **Ureditev celovite strategije sistema pomoči žrtvam nasilja.**
- **Dopolnitev Zakona o preprečevanju nasilja v družini, da bo ta predvideval sankcije za kršitve ukrepov, s čimer se bo zagotovila varnost žrtev (predvsem 19. in 21. člen ZPND).**
- **Izboljšati sodelovanje med različnimi akterji (vladnimi in nevladnimi), ki si prizadevajo za pomoč in zaščito žensk - žrtev nasilja.**
- **Preučiti možnosti o zaščiti žrtve nasilja, ko gre za stike med očetom, ki je povzročitelj nasilja in otroci, ki so ali posredne ali neposredne žrtve, predvsem v času takoj po odhodu iz nasilnega odnosa.**
- **Nadzor nad delom sodnih izvedenk in izvedencev in nudenje več izobraževanj vsem udeležnim organom na temo nasilja nad ženskami in nasilja v družini.**
- **Čim hitrejša sprememba zakonodaje, ki bo omogočila, na željo žrtev nasilja, uradno obvestitev žrtev brez nepotrebnega odlašanja, o pobegu oziroma izpustitvi oseb, ki se preganjajo oziroma so obsojene za kaznivo dejanje, ki te žrtve zadeva, iz pripora oziroma zapora.**

Vprašanja:

- **Kakšne ukrepe bo država sprejela za večjo zagotovitev varnosti žrtve na vseh stopnjah procesa preprečevanja nasilja nad ženskami?**
- **Kaj bo država storila glede na to, da število prijavljenih dejanja nad ženskami upada, ob enem pa smo priča temu, da nasilje narašča, tudi kot posledica ekonomske in finančne krize?**
- **Ali je država pripravljena dopolniti veljavno zakonodajo z zaostrovanjem kazenskih sankcij za storilce in za večjo zaščito žrtev?**
- **Kako bo država zagotovila celovito in usklajeno zbiranje in obdelavo podatkov o nasilju nad ženskami na podlagi enotne klasifikacije vrst nasilja ter njihovo javno objavo?**

- **Kdaj bo država ponovno začela kaznivo dejanje grožnje preganjati po uradni dolžnosti?**

Literatura:

1. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ, št. 2012/29/EU, z dne 25. oktobra 2012, Uradni list Evropske Unije, št. L 315, 14. november 2012.
2. Leskošek, V., Urek, M., Zaviršek, D., 2010. *Nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo. Dostopno na: <http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/NasiljeRaziskava2010.pdf#page=15&zoom=auto,-82,374>, 2. 6. 2014.
3. Obran, N., Zabukovec, K., Društvo za nenasilno komunikacijo, 2014. *Zaprosilo za informacije o izvedenih ukrepih, dopis Ministrstvu za pravosodje, 16. 7. 2014*. Dostopno na: <http://www.drustvo-sos.si/nvo-ministrstvu-za-pravosodje-o-135-clenu-kazenskega-zakonika-groznja/2>, 23. 7. 2014.
4. Pravno informacijski center nevladnih organizacij (PIC), 2011. *REACT: Ukrepaj zoper nasilje v družini! Projekt za podporo sistemu preprečevanja nasilja v družini. Poročilo o izsledkih aktivnosti v okviru projekta*. Ljubljana: PIC.
5. Zakon o kazenskem postopku, Ur. l. RS, št. 63/94, 70/94 - popr., 72/98, 6/99, 66/00, 111/01, 56/03, 43/04, 101/05, 14/07, 68/08, 77/09, 91/11, 47/13. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO362>, 22. 2. 2015.
6. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, 2013. *Poročilo o delu policije za 2013*. Dostopno na: <http://www.policija.si/images/stories/Statistika/LetnaPorocila/PDF/LetnoPorocilo2013.pdf>, 2. 2. 2015.
7. Miklič, N., 2014. Pristojnost policije na področju preprečevanja nasilja v družini. V: Veselič, Š., Horvat, D., Plaz, M. (ur.). *Priročnik za delo z ženskami in otroci z izkušnjo nasilja*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
8. Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, Ur. l. RS, št. 22/00, 59/02, 70/06, 76/08, 40/09, 109/12. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO31>, 22. 2. 2014
9. Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Ur. l. RS, št. 16/08, Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>, 22. 2. 2015.
10. Veselič, Š., Matko, K., 2014. *Analiza usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Nasilje na delovnem mestu (reference na različne člene in priporočila CEDAW)

Spolno nadlegovanje in nadlegovanje zaradi spola sta na delovnih mestih še vedno pogosto prisotni obliki nasilja. Vidnost, prepoznavnost in zavedanje o škodljivosti teh pojavov so se zmanjšali, odkar delovna zakonodaja v skupnem poglavju zajema tudi trpinčenje. Delodajalci zaradi zakonskih zahtev za varovanje dostojanstva sprejemajo ureditvene akte, vendar praksa kaže, da spolnemu nadlegovanju in nadlegovanju zaradi spola ne namenjajo ustrezne pozornosti. Pojav na nacionalni ravni tudi ni zadostno raziskovan.

Zakonska ureditev področja spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola je neustrezna, saj sta v temeljni delovni zakonodaji (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih in Zakon o delovnih razmerjih) oba pojava izgubila vidnost zaradi umestitve pod področje varovanja dostojanstva. V Zakonu o varnosti in zdravju pri delu pa področje spolnega nadlegovanja med področji, za katera mora delodajalec sprejeti ukrepe za preprečevanje, odpravljanje in obvladovanje primerov, sploh ni omenjeno.

Delodajalci posledično večjo pozornost namenjajo pojavu trpinčenja (mobinga) na delovnem mestu kljub dejstvu, da praksa in raziskave kažejo na veliko večjo razširjenost spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola.

Iz letnih poročil Inšpektorata za delo je razvidno, da prej navedene ugotovitve držijo. Iz podatkov varovanja dostojanstva na delovnem mestu ni razvidno število kršitev različnih dejanj, ki spadajo pod varovanje dostojanstva na delovnem mestu (spolno nadlegovanje, nadlegovanje zaradi spola in trpinčenje ter druge oblike nadlegovanj).

Predlog zakona o enakosti žensk in moških, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela septembra 2013, je sicer kot diskriminacijo zaradi spola jasno opredelil tudi spolno nadlegovanje in nadlegovanje zaradi spola, in določil kazni za kršitev prepovedi diskriminacije, vendar pa se je zaradi odsotnosti politične volje obravnava zakona ustavila v državnozbornski proceduri.

Delodajalci praviloma niso predvideli sankcije za izvajanje spolnega nadlegovanja. Na tem področju obstaja pomanjkanje raziskav. Zato gre tudi za vedno manjšo prepoznavnost nasilja te vrste s strani žensk samih kot tudi delodajalcev. Vlada Republike Slovenije je to področje uredila za svoje zaposlene z uredbo. Veliko delodajalcev to uredbo nekritično prenaša v interne akte podjetij. Dogaja se, da se žrtvam delodajalci vsiljujejo mediacijo in druge neprimerne vrste reševanja, ki poskušajo odgovornost za nasilje porazdeliti na vse vpletene v nasilje in kjer ta, ki v imenu delodajalca posreduje, zavzame do žrtve in povzročitelja t.i. nevtralno pozicijo, kar žrtev sekundarno viktimizira. Poleg tega se žrtve pogosto ne želijo izpostaviti z ukrepi zoper nasilje,

interno pritožbo ali intervencijo zunanjih institucij (sindikata, inšpektorata za delo...), ker se bojijo odziva delodajalca, zakonska določba o prepovedi povračilnih ukrepov za žrtve in osebe, ki ji pomagajo, ne deluje.

Priporočila:

- Sprejetje posodobljenega temeljnega zakona, ki ureja področje enakosti spolov, v katerem naj bo jasno opredeljeno, da sta spolno nadlegovanje in nadlegovanje zaradi spola obliki diskriminacije zaradi spola, in razmejitvev teh dveh oblik nasilja na delovnem mestu od trpinčenja na delovnem mestu.
- Usposabljanje delovnih inšpektorice in inšpektorjev za prepoznavanje razlik med pojavi spolnega in nadlegovanja zaradi spola ter drugih vrst nadlegovanj in trpinčenja na delovnem mestu in vidnejša obravnava spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola v letnih poročilih o delu inšpektorata.
- Usmerjen nadzor delodajalk in delodajalcev, ali in kako v aktih, s katerimi urejajo področje varovanja dostojanstva na delovnem mestu, opredeljujejo spolno nadlegovanje in nadlegovanje zaradi spola, katere specifične ukrepe imajo sprejete za to področje, način njihovega izvajanja in spremljanja učinkovitosti.
- Ozaveščanje in spodbujanje socialnih partnerjev, da področju spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola namenijo pozornost tudi v kolektivnih pogodbah na ravni dejavnosti.
- Izvedba nacionalne raziskave o razširjenosti, pojavnih oblikah, posledicah in ukrepanju delodajalcev na področju spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu ter določitev učinkovitih ukrepov za ozaveščevalne, preventivne in kurativne dejavnosti institucij in delodajalk in delodajalcev.

Vprašanja:

- Kaj država dela za večjo prepoznavnost, vidnost in zavedanje o škodljivosti problema spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu?
- Kaj je/bo država storila za podporo žrtvam spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu, da se bodo te čutile dovolj podprte in zaščitene v primerih prijav spolnega nadlegovanja?
- Kaj bo država storila za učinkovitejši razvoj mreže svetovalne, pravne in drugih oblik pomoči žrtvam spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu v smislu institucionalne podpore, razpisov projektov in financiranja?

Literatura:

1. Jogan, M., 2014. *Sociologija in seksizem*, Ljubljana: Založba FDV.
2. Kolektivna pogodba za dejavnosti bančništva Slovenije, Ur. l. RS, št. 5/11, 14/13 in 4/14, 95/14. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=KOLP302>, 25. 2. 2015.
3. Letna poročila o delu inšpektorata RS za delo za leta 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 in 2013. Dostopno na: http://www.id.gov.si/si/o_inspektoratu/javne_objave/letna_porocila/, 30. 6. 2014.
4. Uredba o ukrepih za varovanje dostojanstva zaposlenih v organih državne uprave, Ur. l. RS, št. 36/09. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20091705>, 25. 2. 2015.
5. Zakon o delovnih razmerjih, Ur. l. RS, št. 21/13. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=112301>, 25. 2. 2015.
6. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih, Ur. l. RS, št. 103/07. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=83126>, 11. 2. 2015.
7. Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Ur. l. RS, št. 43/11. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=103969>, 25. 2. 2015.

Člen 6: Trgovina z ženskami in prostitucija

Na področju preprečevanja in boja proti trgovanju z ljudmi v Sloveniji prihaja do nekaterih izboljšav, vendar pa so področja dela z osebami z izkušnjo trgovanja, ki še vedno niso dovolj sistemsko urejena. Ta področja so pomanjkanje sistemsko urejene reintegracije, težave z zagotavljanjem zdravstvene oskrbe žrtvam trgovanja ter vključevanje v šolski sistem. Pomanjkanje sistemske urejenosti zaznavamo tudi pri izobraževanju strokovnih delavcev, posebej socialnih delavk in delavcev ter zaposlenih v šolstvu.

Ženske so najpogosteje izkoriščane za namene prisilne prostitucije, velik delež žensk med žrtvami trgovanja z ljudmi pa je tudi na področju delovnega izkoriščanja. Uporabljen izraz »trgovanje z ljudmi«, kaže, da je žrtev trgovanja z ljudmi lahko vsaka oseba, ki je tako ali drugače ranljiva, bodisi zaradi pomanjkanja izobrazbe, osveščenosti/naivnosti, pomanjkanja sredstev za preživljanje ali fizičnih, spolnih in psihičnih zlorab, ki jih je bila deležna v življenju. Ženske pri tem predstavljajo večino.

Stanje na področju boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji se, sodeč po obsodilnih sodbah za kaznivo dejanje trgovine z ljudmi v preteklih letih, ki jih je vedno več, do neke mere izboljšuje.

Problematična pa je še vedno učinkovita zaščita potencialnih in dejanskih žrtev trgovanja z ljudmi, premalo pozornosti pa je tudi namenjene učinkoviti reintegraciji oseb z izkušnjo trgovanja, kar je v resnici edini učinkoviti način preprečitve ponovne viktimizacije teh oseb.

Na področju zdravstvenega varstva je osebam, nameščenim v varnem prostoru, ki so tuje državljanke in državljani, zagotovljena le najbolj osnovna zdravstvena oskrba v okviru brezplačne ambulante za osebe brez zdravstvenega zavarovanja. Zdravstveno zavarovanje za žrtve trgovanja z ljudmi, tujke in tujce, ni možno. V primeru ko je potrebna dodana zdravstvena oskrba (na primer zdravljenje in ne izdiranje zob) ministrstvo za zdravje konkretno odloči ali bo oseba deležna dodatne zdravstvene nege (ki je v resnici osnovna), ali ne. Skrb torej vzbuja nesistemska urejenost področja zdravstvene oskrbe in nege oseb s statusom žrtve trgovine z ljudmi.

Za učinkovito reintegracijo je potrebno formalno in neformalno pridobivanje novih veščin in znanj, kar je v Sloveniji odvisno od prostovoljnosti in doniranja, in za to ni predvidenih sistemskih rešitev.

Področje zagotavljanja varne namestitve otrok brez spremstva je ravno tako neurejeno. Krizna namestitev je namenjena sicer tudi oskrbi otrok, za vse dodatne storitve, ki bi jih potreboval otrok, žrtev trgovanja z ljudmi, ni predvidenih sredstev, tudi se ne ve, kaj se zgodi z otroki po 30 – dnevnem roku bivanja v krizni namestitvi.

V državi obstaja program oskrbe žrtve, ki so ga deležne žrtve trgovine z ljudmi. Opredelitev kdo je žrtve trgovine z ljudmi v tem konkretnem primeru, je diskrecijska pravica le policije in ni zakonsko opredeljena. Nevladne organizacije, ki nudijo takšno namestitev, nimajo možnosti vpliva na odločitev policije. Pomoč žrtvam po preteku treh mesecev ne bi smela biti pogojevana z njihovih sodelovanjem z organi odkrivanja in pregona. Prav tako državljanke in državljanom tretjih držav (izven EU), ki so žrtve trgovanja z ljudmi, niso zagotovljene odškodnine.

Premalo pozornosti in sredstev je namenjenih sistematičnim izobraževanjem in usposabljanjem zaposlenih v šolstvu. Tudi za zaposlene v sodstvu in zdravstvu bi bilo usposabljanje potrebno.

Priporočila:

- **Ureditev osnovnega in dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja za žrtve trgovanja z ljudmi.**
- **Sistemska ureditev brezplačne vključitve v šolski proces (osnovna šola, srednja šola, nacionalna poklicna kvalifikacija).**
- **Zagotovitev standardov oskrbe otrok, žrtev trgovanja z ljudmi.**
- **Prepoznavanje in nameščanje žrtev trgovanja z ljudmi tudi s strani nevladnih organizacij in zagotavljanje odškodnin vsem žrtvam trgovanja z ljudmi.**

Vprašanja:

- **Kdaj bo država sistemsko uredila celovito zaščito žrtev trgovanja z ljudmi (osnovno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje, vključitev v šolski sistem, oskrba otrok, odškodnine)?**
- **Ali lahko država predstavi številčne in vsebinske podatke o izrečenih sodbah v letih od 2008 do 2012 s področja trgovine z ženskami in prostitucijo?**

Člen 7: Politično in javno življenje

Enakopravno odločanje žensk in moških na vseh ravneh in v vseh sferah javnega je predpogoj za uravnotežen in trajnostni razvoj sleherne družbe. Soodločanje lahko dosežemo zgolj z aktivno udeležbo žensk v vseh procesih odločanja in vključitvijo perspektive spola v vse politike in odločitve na vseh ravneh. Zato pa mora država zagotoviti določene pogoje. Nesprejemljivo je, da so ženske v politiki in širšem javnem življenju zaradi svojega spola vse pogosteje tarče posmehovanj in nadlegovanj.

V zadnjih štirih letih je delež žensk v predstavniških telesih; državnem zboru in občinskih svetih, kot tudi v vladi, narasel. Pred dvajsetimi leti je delež žensk v Državnem zboru Republike Slovenije znašal le 13 %, po volitvah v letu 2014 je ta odstotek blizu 38. Ženske so v občinskih svetih leta 1995 predstavljale le 10 % vseh svetnic in svetnikov, danes jih je skoraj 32 %. Število županj se je zvišalo na 16, a je njihov delež 7,5 % neznatno glede na celotno število 212 občin, poleg tega pa nobene mestne občine ne vodi županja. Delež žensk v skupini evropskih poslank in poslancev iz Slovenije se je gibal od 28 do 50 %, danes znaša 37,5 %.

Takšen rezultat gre delno pripisati sprejetju pozitivnih zakonskih ukrepov na eni in spremembam na političnem parketu na drugi strani. Pri tem mislimo predvsem na nastajanje novih političnih strank, ki so dvakrat zapored na predčasnih volitvah v državni zbor (2011 in 2014) zmagale in znatno prispevale k povišanju deleža žensk. Skupna značilnost je, da so nove politične stranke nastale mesec ali dva pred volitvami, niso poznale odziva volivk in volivcev v volilnih okrajih in so dale priložnost ženskam, novim obrazom v slovenski politiki.

Sprejete dopolnitve zakonov niso zadostne. Zgolj dosledno upoštevanje črke zakona, brez pritiska javnosti, se lahko napredek na lokalni ravni zagotovi le s spremembo Zakona o lokalnih volitvah, ki naj določi občino kot eno volilno enoto in tako pripomore, da politična moč ni razdrobljena (veliko število vloženih kandidatnih listi vlagateljev političnih strank in skupin volivcev, izvoljenih pa majhno število političnih strank in skupin volivcev z več mandati in veliko število političnih strank in skupin volivcev z le enim mandatom).

Bistveno oviro za doseganje uravnotežene zastopanosti žensk in moških v državnem zboru predstavlja Zakon o volitvah v državni zbor. Ta zakon v sistem proporcionalnih volitev z razdelitvijo volilnih enot na volilne okraje vnaša elemente večinskega sistema. Izvolitev posameznice ali posameznika tako ni odvisna od njenega ali njegovega prizadevanja, niti od volje volivk in volivcev, temveč od tega, v kateri volilni okraj je posamezna kandidatka ali kandidat uvrščen. Tako opredeljeni volilni okrajji so sistemska ovira za delovanje ukrepov za zagotavljanje enakosti spolov, saj ni možno z zakonom predpisati, kako razvrstiti enajst kandidatk in kandidatov s kandidatne liste, ki nastopa v eni volilni enoti v volilne okraje na način, da bi imela oba spola enake možnosti za izvolitev.

Zakon o volitvah v Evropski parlament in opredelitev potrebne spolne kvote se ni spremenila. Določa, da mora biti v prvi polovici kandidatne liste vsaj en kandidat iz vrst manj zastopanega spola. Ob sprejemu zakona je imela Slovenija 7 poslanskih mest, zdaj jih ima 8, določilo o spolni kvoti pa je ostalo enako. Ta določba se je v praksi izkazala za slabo, saj je zdaj lahko prva kandidatka uvrščena šele na 4. mesto in ne več na 3. mesto kot poprej. Tako se je dejanska možnost izvolitve za ženske poslabšala kljub spoštovanju 40 % spolne kvote in preferenčnemu glasu. Pritisku organizirane civilne družbe na politične stranke in ženskam znotraj političnih strank gre zasluga, da se delež poslank v Evropskem parlamentu ni dramatično poslabšal.

Vsi dosedanja poskusi, da bi s pritiskom dela političnih strank in ženske civilne družbe ter strokovnjakinj spremenili volilni sistem, ki bi omogočil učinkovito rabo spolnih kvot (odprava volilnih okrajev za volitve v Državni zbor, uporaba načela zadrge za volitve v Evropski parlament in Državni zbor, obvezni preferenčni glas) in postopoma do večje uravnotežene zastopanosti žensk in celo paritete, niso bili uspešni.

Ne glede na doseženo številčno zastopanosti žensk v posamičnih organih odločanja in institucijah, je vstop žensk v politiko na pomembnih položajih zelo težek in izkušnje posameznih vidnih slovenskih političark negativne. Politične stranke, mediji ter volivke in volivci postavljajo in uveljavljajo za ženske bistveno višja merila za kandidiranje in izvolitev kot za moške kandidate, poleg tega pa se uveljavlja dvojnost meril, ena za ženske, druga za moške. Vidne in pomembne ženske političarke so bile do nedavnega s strani opozicije in medijev deležne različnih diskvalifikacij na podlagi svojega spola (samska ženska, brez otrok, zunanji videz, dolžina krila, način oblačenja), dvojnih meril (znanje angleščine, postopek predlaganja za komisarko v Evropski komisiji) in dajanje žaljivih oznak (šamanka). Takšen odnos do političark daje jasen znak vsem ženskam, da je za njih vstop in delovanje v politiki bistveno težje kot za moške.

Priporočila:

- **Sprememba zakona o volitvah v državni zbor; odpravi naj se volilne okraje in uvede zadrgo v prvo polovico liste.**
- **V vseh treh volilnih zakonih naj se izenačijo spolne kvote na 40 % in predpiše zamenjavanje spolov na 1. mestu na kandidatnih listah.**
- **Z zakonom naj se predpiše uravnotežena zastopanost žensk pri sestavi vlade, komisij, delegacij, delovnih skupin ipd. na vladni, parlamentarni in lokalni ravni.**
- **Z zakonom naj se predpiše sorazmerna zastopanost v organih odločanja v političnih strankah, ki sodelujejo na volitvah ter v reprezentativnih sindikatih.**
- **Uzakoni naj se 40 % spolne kvote za izvršne in upravne odbore državnih in zasebnih podjetij in zavodov z več kot 30 zaposlenimi.**
- **Vzpostavitev ničelne tolerance politike do sovražnega govora in nadlegovanja političark ter drugih žensk, ki delujejo na področju javnega.**
- **Opredelitev obveznega deleža finančnih sredstev, ki jih politične stranke prejemajo iz proračunov, za opolnomočenje in usposabljanje žensk v strankah.**

Vprašanji:

- **Na kakšen način se bo država lotila nujnih sprememb volilne zakonodaje za udejanjanje 40 % udeležbe žensk v vseh organih, institucijah in delovnih telesih na vseh ravneh političnega odločanja?**
- **Kako bo država zagotovila ničelno toleranco politike do sovražnega govora in nadlegovanja političark in drugih žensk na področju javnega?**

Literatura:

1. Murko Pleš, A., Nahtigal, K., S. Pleš, T., 2011. *Vpliv volilnih okrajev na izvoljivost žensk*. Dostopno na: <http://www.zenskilobi.si/gradiva/analize/60-analiza-vseh-dr%C5%BEavnozborskih-volitev-v-sloveniji.html>, 15. 12. 2014.
2. Murko Pleš, A., Nahtigal, K., S. Pleš, T., 2013. *Ženske v politiki v Sloveniji*. Dostopno na: http://www.idk.si/projekti.html#/vec_zensk, 15. 12. 2014.
3. Zakon o lokalnih volitvah, Ur. l. RS, št. 94/07. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=82671>, 15. 12. 2014.
4. Zakon o volitvah poslancev iz Republike Slovenije v evropski parlament, Ur. l. RS, št. 40/04. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200440&stevilka=1660>, 15. 12. 2014.
5. Zakon o volitvah v državni zbor, Ur. l. RS, št. 109/06. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=76022>, 15. 12. 2014.

Člen 9: Nacionalnost

Zaradi izbrisa iz registra stalnega prebivalstva so ženske, moški in otroci več let živeli brez pravnega statusa v Republiki Sloveniji. To je za mnoge pomenilo večjo (pravno) ranljivost v odnosu do drugih ljudi in pri stiku z različnimi institucijami, obenem pa niso mogli uveljaviti pravic in zaščite, ki bi jim pripadale, če ne bi bili izbrisani (socialno-varstveni transferji, vpis na ustanove sekundarnega in terciarnega izobraževanja, dostop do medicinske oskrbe, možnost sklenitve delovnega razmerja, pravica do odkupa stanovanja v družbeni lasti itd.). Splošni standardi in ukrepi za zaščito žensk kot ranljive skupine (zaščita pred spolnim nasiljem, pravična obravnava v primeru razveze, zaščita reproduktivnega zdravja), v primeru izbrisanih žensk, niso bili uporabljeni. Do sedaj sprejeti zakonski ukrepi v Republiki Sloveniji niso zadostni za popravo krivic izbrisanim ženskam.

26. februarja 1992 so oblasti iz registra stalnega prebivalstva Republike Slovenije izbrisale 25.671 ljudi. Leta 1992 je bilo med izbrisanimi 42 % žensk in 58 % moških. 79 % izbrisanih je bilo odraslih, 21 % izbrisanih je bilo otrok (Mirovni inštitut, Izbrisani, Statistike, 2014). Zaradi tradicionalističnega spolnega reda, ki postavlja ženske v vlogo ključnih skrbnic družine in otrok, so bile ženske kot družinski člani močno vpete v poskuse preprečevanja posledic izbrisa tudi v primerih, ko same niso bile izbrisane (Kogovšek et al., 2010, Lipovec Čebren, 2007, Lipovec Čebren, Zorn, 2011). Kot pripadnice dveh ranljivih skupin so izbrisane ženske občutile večkratno diskriminacijo: številne stresne situacije, pomanjkanje, izključenost in odsotnost socialne in zdravstvene zaščite ter zaščite pred spolnim nasiljem (tj. fizičnim, spolnim in ekonomskim nasiljem, ki so ga doživele kot pripadnice določenega spola).

Posamezni zabeleženi primeri kažejo:

- ženske si niso mogle »privoščiti« prijave posilstva policiji, ker bi s tem kot osebe brez dokumentov tvegale izgon iz države (Lipovec Čebren, Zorn, 2011),

- stigmatizacijo žensk kot »slabih mater« v primerih ločitve od otrok (kot posledica izbrisa) (Lipovec Čebren, 2007),

- neenakovredno obravnavo na centrih za socialno delo in pred sodišči v postopku razveze (neutemeljen odvzem starševskih pravic, ne-možnost pritožbe) (Muršič, 2008),

- nedostopnost zdravstvenih ustanov, kar predstavlja diskriminacijo pri varovanju reproduktivnega zdravja in pri osnovnih zdravstvenih storitvah (Lipovec Čebren, 2007, 2011).

Posamezna pričevanja kažejo celo odvrčanje medicinske porodne oskrbe (Romi v Ljubljani, različnost perspektiv, 2008),

- nasilje v družini (fizično, spolno in ekonomsko), ki izhaja iz neenakega položaja v zakonski zvezi in odvisnosti od partnerja, ki ni bil izbrisan (neobjavljeno terensko gradivo).

Z izbrisom iz registra stalnih prebivalcev je Republika Slovenija kršila Ustavo Republike Slovenije, Splošno deklaracijo človekovih pravic, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah ter Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin s protokoli (Kogovšek Šalomon, 2012).

Kljub sprejetim zakonom še vedno približno polovica izbrisanih nima urejenega statusa. Kljub sprejetju novele Zakona o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic SFRJ v Republiki Sloveniji (iz leta 2010, veljal do 24. 7. 2013) in sprejetju Zakona o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva (2013), je situacija še vedno kritična. Sprejeti zakonski ukrepi niso zadostni za popravo krivic (Mirovni inštitut, Izbrisani, Predlogi nadaljnjih ukrepov, 2014).

Oblast še vedno odgovornost za uredite statusa prelaga na posameznike in posameznice. Nerešeni ostajajo: pravica do združevanja družine, možnost stanovanja, zdravstveno zavarovanje, velika zadolženost, ki ovira polno vključevanje v družbo, javno opravičilo ter odškodnine.

Po sedaj veljavni ureditvi je potrebno za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje izpolnjevati predpisane pogoje. Ker se je veliko izbrisanih od leta 1992 izselilo ali bilo izgnanih iz Slovenije, ti ne izpolnjujejo vseh predpisanih pogojev. Pri ureditvi statusa je pomembno le dejstvo, da je bil osebi nezakonito odvzet status in da je bila izbrisana iz registra stalnega prebivalstva leta 1992.

Izbrisane, ki so si do danes ustvarile družino lahko pridobijo dovoljenje za stalno prebivanje po zakonu, ki je bil sprejet za izbrisane, kar pa ne velja za njihove družinske člane. Tako velja za vrnitev v Slovenijo za izbrisano osebo en zakon, za njene družinske člane pa enako kot za druge tujce po zakonu o tujcih. To je za izbrisane neprimerno, saj ti pogoji ne upoštevajo njihove specifične situacije.

Izbrisani so v obdobju do izbrisa leta 1992 pridobili pravico do možnosti odkupa stanovanja po takratnem stanovanjskem zakonu ali kandidiranja za neprofitna stanovanja. Pravica do odkupa stanovanja je bila nepovratno izgubljena, kandidiranje za neprofitna stanovanja pa od takrat do danes ni možno, ker je to vezano na državljanstvo⁴.

---

⁴ Z uveljavitvijo Zakona o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, ki je začel veljati dne 18. 6. 2014, so bili glede kandidiranja za neprofitna stanovanja izbrisani izenačeni s slovenskimi državljani, vendar pa jim v zvezi s tem ni bila zagotovljena prednostna obravnava, kot je vlada sprva obljubljala. S tem se je dejanska dostopnost neprofitnih stanovanj za izbrisane časovno precej odmaknila.

S sprejetim zakonom o povračilu škode izbrisanim je dana možnost zahteve za odškodnino le približno polovici od 25.671 izbranih, ker je zahtev za odškodnino vezan na pridobljeno dovoljenje za stalno prebivanje ali slovensko državljanstvo.

Izbrisani dolga leta niso bili zdravstveno zavarovani in brez dostopa do osnovne zdravstvene oskrbe, tudi v nujnih primerih. Izbrisani z urejenim statusom so sicer obvezno zdravstveno zavarovani, vendar si morajo sami plačati dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Zaradi zelo omejenih finančnih sredstev ali brez njih tudi danes ti ljudje niso zavarovani.

Priporočila:

- **Dopolniti pravno ureditev na področju urejanja pravnega statusa.**
- **Omogočiti izbrisanim združevanje družine pod ugodnejšimi pogoji.**
- **Omogočiti nastanitev izbrisanim, ki so zaradi izbrisa ostali brez doma ali v primeru, da se želijo vrniti v Slovenijo.**
- **Izreči uradno opravičilo na nacionalni ravni.**
- **Priznati pravico do povračila škode v skladu s 26. členom Ustave.**
- **Vključevati predstavnike žrtev v pripravo ukrepov.**
- **Zagotoviti vsem izbrisanim, ki so brez sredstev za preživetje, obvezno in dopolnilno zdravstveno zavarovanje iz proračuna Ministrstva za zdravje RS ter odpravo dolga za zavarovanje v preteklih letih.**

Vprašanja:

- **Zakaj država ne odpravi zakonskih pogojev in poenostavi postopka za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje?**
- **Zakaj država ne sprejeme ukrepov za poenostavitev združevanje družine le na podlagi ureditve statusa izbrisane osebe?**
- **Zakaj država ne omogoči pridobitve neprofitnih stanovanj vsem osebam z dovoljenjem za stalno prebivanja v Republiki Sloveniji?**
- **Zakaj država ne prizna pravice do odškodnine vsem izbrisanim, ne glede na urejen status?**
- **Zakaj država ne zagotovi zdravstvenega zavarovanja - obveznega in dopolnilnega vsem izbrisanim?**

Literatura:

1. Kogovšek N. et al., 2010, *Brazgotine izbrisa. Prispevek h kritičnemu razumevanju izbrisa iz registra stalnega prebivalstva Republike Slovenije*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

2. Kogovšek Šalomon, N., 2012. *Izbris in (ne)ustavna demokracija*, (Zbirka Scientia/iustitia, 21). Ljubljana: GV založba.
3. Lipovec Čebren, U., 2007. Metastaze izbrisa. V: Lipovec Čebren, U., Zorn, J. (ur.) *Časopis za kritiko znanosti, tematska številka Zgodba nekega izbrisa*. Ljubljana: Študentska založba.
4. Lipovec Čebren, U., Zorn, J. (ur.), 2011. Zgodbe izbrisanih prebivalcev. Ljubljana: Založba Sanje.
5. Mirovni inštitut, 2014. Izbrisani, informacije in dokumenti. Predlogi nadaljnjih ukrepov. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/predlogi-nadaljnjih-ukrepov/>, 19. 12. 2014.
6. Mirovni inštitut, 2014. Izbrisani, informacije in dokumenti. Statistike. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/izbrisani/statistike/?lang=sl>, 19. 12. 2014.
7. Mirovni inštitut, Romi v Ljubljani, različnost perspektiv, 2008. Raziskovalni projekt Mirovnega inštituta. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/Projekt/Detail/si/projekt/Romi-v-Ljubljani-razlicnost-perspektiv/>, 19. 12. 2014.
8. Muršič, M., 2008. The Erasure is Always and Everywhere. V: Lipovec Čebren, U., Zorn, J. (ur.) *Časopis za kritiko znanosti, tematska številka Once Upon an Erasure. From Citizens to Illegal Residents in the Republic of Slovenia*. Ljubljana: Študentska založba.
9. Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, Ur. l. RS, št. 99/13. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201399&stevilka=3547>, 17. 4. 2015.

Člen 11: Zaposlovanje in trg dela

Nižja stopnja zaposlenosti žensk, praviloma stalna rast brezposelnosti žensk in na višji ravni od brezposelnosti moških, dolgotrajna plačna vrzel, razlike v pokojninah in posledično revščina žensk v starosti, velike stalne obremenitve z neplačanim delom poleg plačanega dela, kažejo, da večina žensk ni deležna enakih možnosti na trgu dela, pri zaposlovanju in v upokojitvi in da so sprejeti varčevalni ukrepi povečali neenakost žensk in moških, saj v večji meri prizadevajo ženske kot moške.

Za trg dela v Sloveniji je značilen visok delež zaposlenih žensk in visok delež visoko izobraženih žensk, zaposlovanje za polni delovni čas in spolna segregacija, tako horizontalna kot vertikalna. Od leta 2009 naprej sta trg dela in zaposlovanje v Sloveniji zaznamovali gospodarska in finančna kriza. V tem času je bila sprejeta zakonodaja in interventni ukrepi, ki v svojih posledicah sistematsko slabšajo položaj žensk na trgu dela, pri zaposlovanju in upokojevanju.

Prvotno velikemu padcu zaposlenosti moških v prvih letih krize je sledil padec zaposlenosti žensk na raven iz leta 2005. Sprejem interventnih ukrepov v javnem sektorju, kjer je številčno največ, preko 80 % zaposlenih žensk (v zdravstvu, izobraževanju in socialnih storitvah) je

možnost zaposlovanja žensk drastično zmanjšal. Zniževanje plač v javnem sektorju je nesorazmerno močnejše prizadelo ženske, saj kot rečeno tam predstavljajo večino zaposlenih. Med novimi zaposlitvami narašča trend negotovih zaposlitev, ki prizadenejo predvsem mlade in ženske, kar se kaže v naraščajočem in višjem deležu zaposlitev za določen čas in delu za krajši delovni čas. Delež odraslih žensk v podjetništvu znaša po raziskavi GEM (GEM, 2012) zgolj 2,8 % in je najnižja v državah Evropske unije. Poleg tega se v praksi pri zaposlovanju žensk, pri napredovanju in kariernem izobraževanju pojavlja diskriminacija zaradi morebitnega materinstva in družine. Varčevalni interventni ukrepi so znižali nadomestila za materinski in starševski dopust, ki jih v največji meri, več kot 92 %, uporabljajo ženske.

Stopnja brezposelnosti žensk je vedno na višji ravni kot brezposelnost moških, z izjemo dveh kriznih let, 2009 in 2010, a se od leta 2011 povečuje in je za slabi 2 odstotni točki višja od moške. V letu 2014 se brezposelnost moških še nadalje znižuje, medtem ko brezposelnost žensk ostaja nespremenjena. Od leta 2005 do 2012 se je skokovito povečal delež brezposelnih visoko izobraženih žensk v primerjavi z moškimi. Interventni ukrepi na trgu dela, še posebej za mlade do 30 let, dejansko omogočajo večje zaposlovanje moških kot žensk.

Razlike v plačah žensk in moških se gibljejo glede na različne podatke od 4 % do 6 % na nacionalni ravni, z izjemo dveh kriznih let, ko je bila manjša. A razlike v plačah v posameznih dejavnostih, poklicih in organizacijah so bistveno večje in znašajo tudi do 20 % in več. Obstajajo tudi razlike v plačah na istem delovnem mestu in v isti organizaciji. Dejanske plače zaposlenih moških so v povprečju višje od plač zaposlenih žensk (podatki za 2010). Skoraj 55 % moških se po neto plači uvršča v zgornjih pet decilov glede na velikost neto plač, medtem ko se slabih 55 % žensk uvršča v spodnjih pet decilov. Tudi pokojninske osnove zaposlenih žensk so nižje od moških za 16 % (18 letno povprečje) ali 12,5 % (za 34 letno povprečje).

V Sloveniji niso bili sprejeti nobeni posebni ukrepi za zmanjševanje razlik v plačah žensk in moških in tudi nobeni izvedbeni ukrepi za uresničevanje zakonske določbe, ki zavezuje delodajalce k enakemu plačilu za enako delo ali delo enake vrednosti ne glede na spol.

Priporočila:

- **V aktivno politiko zaposlovanja naj se vključijo posebni ukrepi za mlade ženske.**
- **Sprejem dolgoročnih sistemskih ukrepov v podporo podjetništva žensk.**
- **Sprejme aktivnosti za odpravo razlik med plačami žensk in moških ter spremljanje njihovega izvajanja.**

- **Materinstvo, starševstvo in skrb za otroka naj postane ustrezno družbeno ovrednoteno delo, ki zahteva sprejem politik za enakovredno delitev starševskih in skrbstvenih obveznosti žensk in moških.**

Vprašanja:

- **Kako se bo država lotila zmanjševanja stopnje brezposelnosti žensk, še posebej mladih žensk, saj do sedaj ni bilo nobenih sprejetih posebnih ukrepov za njeno zmanjšanje?**
- **Kako bo država zagotovila zapisano prepoved diskriminacije žensk pri zaposlovanju, napredovanju in kariernem izobraževanju zaradi morebitnega materinstva in družine?**
- **Na kakšen način bo zagotovljena uveljavitev določbe o enakem plačilu za enako delo ali delo enake vrednosti?**

Literatura:

1. European Women's Lobby, 2013. Women's Watch, Women's economic independence and care responsibilities. Dostopno na: <http://www.womenlobby.org/publications/reports/article/new-article?lang=en>, 12. 12. 2014.
2. EUROSTAT podatki o zaposlenosti. Dostopno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics, 12. 3. 2014.
3. Global Enterprenership Monitor Slovenia (GEM). Dostopno na: <http://www.gemslovenia.org/news/>, 11. 12. 2014.
4. Humer, Ž., Roksandić, M., 2013. *Proti krizni ukrepi in enakost spolov*. Ljubljana: Ženski lobi Slovenije. Dostopno na: http://www.zenskilobi.si/images/DOKUMENTI/ANALIZE/PROTIKRIZNI_UKREPI_ENAKOSTSPOLOV.pdfhttp://www.zenskilobi.si/images/DOKUMENTI/ANALIZE/Austerity_measures_gender_equality_Slovenia.pdf, 11. 12. 2014.
5. OECD, Short Term Labour Market Statistics, Unemployment. Dostopno na: <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=36499>, 12. 12. 2014.
6. Penner, M, A., Kanjuo Mrčela, A., Bandelj, N., 2012. Neenakost po spolu v Sloveniji od 1993 do 2007: razlike v plačah v perspektivi ekonomske sociologije. *Teorija in praksa*, 49(6): 854-877.
7. Poje, A., Roksandić, M., 2013. Enako plačilo za enako delo ali plačna vrzel med spoloma. Ljubljana: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije. Dostopno na: http://www.zenskilobi.si/images/DOKUMENTI/ANALIZE/Enako_placilo_za_enako_delo_in_placna_vrzeln.pdf, 12. 12. 2014.
8. Svetin, I., Lah, L., 2011. Zakaj se plače zaposlenih v Sloveniji razlikujejo? Statistični dnevi, Vloga statistike pri uveljavljanju ekonomskih neravnovesij. Dostopno na:

http://www.stat.si/StatisticniDnevi/Docs/Radenci2011/Svetin_Lah-

[Zakaj%20se%20plače%20zaposlenih%20v%20Sloveniji%20razlikujejo-prispevek.pdf](#), 12. 12. 2014.

9. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Ur. l. RS, št. 96/12. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=110802>, 11. 12. 2014.

Člen 12: Zdravje in načrtovanje družine

V zadnjih letih se v Sloveniji raven spolnega in reproduktivnega zdravja in pravic znižuje, na to vplivajo spremembe zdravstvene zakonodaje in podzakonskih aktov, odsotnost ali nedelovanje zdravstvenih strategij (celostna strategija varovanja zdravja, strategija varovanja spolnega in reproduktivnega zdravja, strategija kakovosti in varnosti). Neustrezno deluje nacionalni presejalni program za zgodno odkrivanje raka dojk, kar se kaže v dolgoletnem naraščanju pojavnosti raka dojk. Glede maternalne umrljivosti za enkrat ni mogoče oceniti, ali se je naraščanje maternalnih smrti ustavilo. Zmanjšuje se dostopnost do ginekologinj in ginekologov na primarni ravni. Posebno so ogroženi mladi, ki nimajo ustreznih informacij, ker v šolah ni obvezne vzgoje za zdravo spolnost in primerne obravnave v posebnih svetovalnicah za mlade. Zastal je nadaljnji razvoj preventivnih programov, ni načrtovanja izboljšav vsebine programov in kadrovske zmogljivosti na primarni ravni ter nadzora nad izvajanjem reproduktivnega zdravstvenega varstva. Kršitve spolnih in reproduktivnih pravic najbolj občutijo ženske iz ogroženih skupin (mladostnice, revne, begunke, Rominje, žrtve nasilja), pa tudi moški in GLBT, ki nimajo nikakršnega dostopa do spolnega in reproduktivnega zdravja.

Z znižanjem deleža iz obveznega zdravstvenega zavarovanja za zdravstvene storitve v zvezi z ugotavljanjem zmanjšane plodnosti in umetno oploditvijo, sterilizacijo ter umetno prekinitvijo nosečnosti na 80 % morajo zdaj ženske same doplačevati razliko, ali pa imeti dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Ni znanih podatkov o tem, koliko žensk je brez dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja. Sklepamo lahko, da je dostop do teh spolno reproduktivnih pravic otežen ali onemogočen za brezposelne in revne ženske.

V letih 2013 in 2014 je bil načrtovan poseg v dosedanje spolne in reproduktivne pravice žensk v zvezi z dostopom do svetovanja pri načrtovanju družine in svobodno izbiro kontracepcije in sicer na podlagi Pravilnika o razvrščanju zdravil na liste, ki je določal, da je treba nekatera kontracepcijska sredstva doplačati iz žepa. Ženski lobi Slovenije je opozoril zdravstveno politiko in zavarovalnico, da je ta predpis v nasprotju z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki v 23. členu določa, da je zdravstveno varstvo žensk v

zvezi s svetovanjem pri načrtovanju družine, kontracepcijo, nosečnostjo in porodom v celoti krito z obveznim zdravstvenim zavarovanjem in tudi s 55. členom Ustave, ki določa svobodno odločanje o rojstvu otrok. Do realizacije tega predvidenega ukrepa za enkrat ni prišlo.

Za zmanjšanje rakavih bolezni je bil sprejet Državni program obvladovanja raka v Sloveniji 2010–2015, ki je posebno neuspešen pri obvladovanju raka dojke. Zaskrbljujoč je neustrezen odziv zdravstvene politike na naraščanje pojavnosti raka dojke, ki se že več kot dvajset let vztrajno povečuje. Ta se je leta 2010, po zadnjih dostopnih podatkih, dvignila na 123 na 100.000 žensk. Umrljivost zaradi te bolezni se počasi zmanjšuje, vendar je leta 2010 umrlo kar 421 žensk, zbolelo pa jih je 1.268. Od leta 2008, ko se je začel izvajati Nacionalni presejalni program za zgodnje odkrivanje raka dojke, le ta deluje le v dveh regijah in ima ves čas zelo velike organizacijske in finančne težave. Zaskrbljujoče je, da so ženske v Sloveniji močno ogrožene zaradi raka dojk, ki se ga da uspešno zgodaj odkrivati in zdraviti ob dobro delujočemu zdravstvenem sistemu in preventivnemu programu.

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013, ki je imela za cilj zmanjšanje neenakosti v zdravju, je že prenehala veljati, nova pa še ni sprejeta. Posredni kazalniki kot sta samoocena zdravja in ocena dostopnosti do zdravstvenega varstva ter druge že kažejo, da se večja verjetnost, da bodo sistemske družbene in ekonomske spremembe ogrozile zdravje žensk in povečale neenakosti v njihovem zdravju v prihodnje v Sloveniji (Ule, 2011).

Nacionalna strategija kakovosti in varnosti v zdravstvu (2010–2015) bi naj bi imela pozitiven vpliv na strokovnost nenehnega izboljševanja zdravstvene obravnave ter varnosti pacientk in pacientov ter na njihovo enakopravnost, vendar vlada v svojem poročilu k CEDAW ne navaja dokazov za vpliv te strategije na uresničevanje spolnih in reproduktivnih pravic.

Kot odziv na neustrezno obvladovanje visoke maternalne umrljivosti se navaja v letu 2008–2009 izveden sklop strokovnih izobraževanj in priprava strategije razvoja ginekološko porodniške službe, ki do danes ni bila sprejeta. Po zadnjih dostopnih podatkih (2009–2011) se je maternalna umrljivost v tem času res občutno znižala, saj je bila povprečna triletna stopnja le 1,5 na 100.000 živorojenih, vendar pa za enkrat ni mogoče oceniti, da se je povečevanje maternalne umrljivosti ustavilo (Mihevc Ponikvar et. al., 2013).

Na uresničevanje spolnih in reproduktivnih pravic vpliva dostopnost do ginekologinje oziroma ginekologa, ki se poslabšuje. Število ginekologinj in ginekologov na primarni ravni se je do leta 2010 zmanjševalo, v letih 2011–2012 pa se je začelo nekoliko povečevati. Kljub temu bi leta 2012 morala ginekologinja ali ginekolog skrbeti povprečno za 6.500 žensk, starih 15 let in več, v nekaterih regijah pa celo za 7.000 do 8.000 žensk, kar je za najmanj eno četrtno več kot bi bilo primerno po strokovnih kriterijih (4.000 do 4.500 žensk na ginekologinjo ali ginekologa).

Zaradi tega prihaja do predolgih čakalnih dob, komercializacije nekaterih dokazano učinkovitih storitev in do omejevanja sprejemanja novih pacientk, kar najbolj občutijo mladostnice. Preveliko število žensk na ginekologinjo ali ginekologa ogroža izvajanje preventivnih programov in poslabšuje kakovost zdravstvene obravnave. Tako se zmanjšuje število preventivnih in kurativnih pregledov ter uporabnic hormonske kontracepcije.

Posebno zaskrbljujoče so kršitve spolni in reproduktivnih pravic mladostnic, ki kot izhaja iz periodičnega poročila h konvenciji niso dovolj prepoznavne v ginekološki in javno zdravstveni stroki, še manj pa v zdravstveni politiki. Občasna distribucija informacij o obstoječih kontracepcijskih sredstvih v obliki tiskane zloženke za mlade ni zadostna, tudi, če je to podprto s podatki o zniževanju splavnosti mladostnic in zgodnjega materinstva.

Na to kaže vsakoletno število nosečnosti pri mladostnicah, ki jih je bilo leta 2012 kar 500, od katerih se je nekaj več kot polovica odločila za splav. Splavnost mladostnic se v zadnjih 10 letih sicer zmanjšuje, a opozoriti je treba, da v Sloveniji ni obvezne vzgoje za zdravo spolnost v šolah. Spolna vzgoja je danes večinoma neustrezna, pogosto napačno usmerjena in potisnjena v pozna najstniška leta ter je kot neobvezna vsebina prepuščena šolam. Raziskave kažejo, da slovenske mladostnice in mladostniki zelo slabo poznajo spolno prenosljive okužbe, ki jih ogrožajo. Občasna distribucija informacij o obstoječih kontracepcijskih sredstvih v obliki tiskane zloženke za mlade, ni zadostna. Tudi ni razvite posebne mreže posvetovalnic spolnih in reproduktivnih pravicah zanje. Varovanje in krepitev spolnih in reproduktivnih pravic mladih je ogroženo, še posebno pa tistih, ki zgodaj ali predčasno zapustijo izobraževalni proces ali so ogroženi zaradi drugih razlogov.

Posledica spremenjenega družbenega in ekonomskega okolja se kaže v tem, da ni bilo pripravljenosti za sprejem Strategije varovanja spolnega in reproduktivnega zdravja, nepotreben je postal Oddelek za raziskovanje zdravja žensk in otrok na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje, ki je bil ukinjen pred 10. leti. Zastal je nadaljnji razvoj preventivnih programov reproduktivnega zdravstvenega varstva, ni več načrtovanja izboljšav vsebine programov in kadrovske zmogljivosti na primarni ravni ter nadzora nad izvajanjem reproduktivnega zdravstvenega varstva. To situacijo najbolj občutijo ženske iz ogroženih skupin (mladostnice, revne, begunke, Rominje, žrtve nasilja), pa tudi moški in GLBT, ki nimajo nikakršnega dostopa do reproduktivnega zdravstvenega varstva.

Ženske v Sloveniji lahko rodijo v eni izmed 14. bolnišnic s porodnimi oddelki; samostojnih porodnih centrov v državi ni. Zdravstveni predpisi ne zagotavljajo strokovne pomoči v primerih poroda na domu, prav tako ne smernic za takšen porod. Zdravstveni sistem tudi ne pozna posebne babiške službe, ki bi lahko nudila samostojno oskrbo pri porodu, v bolnici ali na domu.

Zdravniško osebje pri porodih težko odstopa od ustaljenih postopkov, ki so zasnovani predvsem tako, da se porodi hitro končajo (umetni popadki, visok delež prereza presredka – epiziotomija (Zeitlin et al., 2010: 103), nespoštljiv odnos do porodnic). Pogosto je kršena pravica ženske do sprejemanja informiranih odločitev; osebje porodnic ne seznanja vnaprej in ne daje možnosti zavrnitve določenega postopka ali pristopa (npr. epiziotomija). Raziskave na tem področju so redke, zadnja nacionalna raziskava je bila opravljena leta 2005.

Ženske v Sloveniji oteženo uresničujejo svoje spolne in reproduktivne pravice, kar je razvidno tudi iz podatkov različnih mednarodnih institucij in organizacij.

Priporočila:

- **Skrb za spolne in reproduktivne zdravstvene pravice (SRZP) mora postati prioriteta države in se integrirati v vse politike.**
- **Izdelati moramo strategijo varovanja in krepitev spolnega in reproduktivnega zdravja (SRZ) in zagotoviti kakovostno in finančno vzdržno javno reproduktivno zdravstveno varstvo (RZV), ki bo omogočilo dostop do vseh dokazano učinkovitih storitev tega reproduktivno zdravstvenega varstva (RZV), ki bodo krite iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in kakovostne. To je potrebno narediti na način, da se spoštujejo, varujejo in uresničujejo spolne in reproduktivne pravice (SRP).**
- **Posebno skrb moramo nameniti spolnemu in reproduktivnemu zdravju (SRZ) ogroženih skupin z uvedbo systemskega pristopa k vzgoji za zdravo spolnost v šolah in z oblikovanjem novih organizacijskih oblik reproduktivnega zdravstvenega varstva (RZV) prijaznih do najbolj ogroženih skupin žensk in moških ter drugače spolno usmerjenih.**
- **Omogočiti je treba več možnosti pri odločitvah glede poroda in ustrezno zagotavljanje babiških storitev.**

Vprašanja:

- **Kakšne so ovire, ki državi preprečujejo razvoj in uresničevanje strategij, ki bi izboljšale spolne in reproduktivne pravice žensk (SRP)?**
- **Kakšne urgentne ukrepe bo država sprejela, da se zmanjša pojavnost obolenosti za rakom na dojki?**
- **Kakšne so prioritete države glede izboljšanja spolnih in reproduktivnih pravic (SRP) in predvsem spolnih in reproduktivnih pravic mladih?**

Literatura:

1. Državni program obvladovanja raka v Sloveniji 2010 – 2015. Dostopno na: [http://www.epaac.eu/from heidi_wiki/Slovenia National Cancer Plan 2010-2015 Slovene.pdf](http://www.epaac.eu/from_heidi_wiki/Slovenia_National_Cancer_Plan_2010-2015_Slovene.pdf), 10. 1. 2015.
2. Mihevc Ponikvar, B., Blejec, T., Guzej, Z., Renar, I., 2013. Maternalna umrljivost v Sloveniji v obdobju 2000 do 2009. V: Verdenik, I., Novak Antolič, Ž., Zupan, J. (ur.). *Perinatologia Slovenica II, pregled slovenskih perinatalnih rezultatov za obdobje 2002-11*. Ljubljana: Združenje za perinatalno medicino SZD in Ginekološka klinika, UKC Ljubljana.
3. Pravilnik o razvrščanju zdravil na liste, Ur. l. RS, št. 35/13. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=112932>, 10. 1. 2015.
4. Ule M., 2013. Družbene neenakosti v zdravju žensk v Sloveniji. *Zdravstveno varstvo* 52: 69-71.
5. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Ur. l. RS, št. 72/06. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200672&stevilka=3075>, 10. 1. 2015.
6. Zdravstveni statistični letopis RS 2003 in 2012. 2013. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS. Dostopno na: www.ivz.si, 10. 1. 2015.
7. Zeitlin, J., Mohangoo, A., Delnord, M. (ur.), 2010. *The European Perinatal Health report, Health and care of pregnant woman and babies in Europe 2010*. Dostopno na: http://www.europeristat.com/images/doc/EPHR2010_w_disclaimer.pdf, 25. 2. 2015.

Člen 13: Druga področja ekonomskega in družbenega življenja

S sprejemom nove socialne zakonodaje in interventnih ukrepov ter njihovo uveljavitvijo v letu 2012, se je bistveno poslabšal ekonomski položaj žensk. Čeprav so bili sprejeti ukrepi spolno nevtralni, pa je njihova uveljavitev poslabšala položaj žensk bistveno bolj kot moških, saj so številčno bolj zastopane kot prejemnice posameznih socialnih prejemkov. Ob njihovi pripravi ni bila pripravljena analiza posledic uveljavitev zakonodaje z vidika spola, kar je sicer zakonodajna in politična obveza.

Pokojninska zakonodaja je ukinila varstveni dodatek k pokojnini kot pravico iz pokojninskega zavarovanja in jo spremenila v socialno varstveni prejemek, poleg tega pa bistveno otežila možnost njegovega prejemanja. Med prejemniki varstvenega dodatka je bilo v letu 2011 69 % žensk. Če je v letu 2011 prejelo varstveni dodatek še slabih 47.000 oseb, jih je v letu 2012 prejelo le še 13.000. Podatkov po spolu za leto 2012 ni, a je domneva, da se je za največ zmanjšalo število prejemnic, upravičena. Poleg upoštevanja vseh vrst prihodkov v dohodek za ugotavljanje upravičenosti do njega, pa je pravica do varstvenega dodatka postala tudi odplačna; po smrti prejemnice ali prejemnika jo povrnejo dedinje in dediči iz morebitnega premoženja. Vse

to je povzročilo velik upad števila do tedaj prejemnic. Poleg tega je bilo zaznati pojav, ko starejši zapuščajo domove za starejše, saj ne zmorejo plačevati oskrbe v domu, zaznati pa je bilo tudi pojave povečanega nasilja nad starejšimi s strani otrok.

Med vsemi prejemnicami in prejemniki pokojnin je 56 % žensk, pokojnine so se v zadnjih desetih letih, od 2003 do 2012 v razmerju do plač znižale za 7,5 odstotnih točk, največ pa v zadnjih 4 letih. Neto pokojnina je v letu 2012 znašala le še 57 % neto plače. Več kot polovica upokojenk in upokojencev prejema pokojnino nižjo od 622 €, od katerih je skoraj 2/3 žensk. Stopnja praga revščine je 606 € in tako živi več kot polovica upokojenih, v revščini ali pod pragom revščine.

Od leta 2005 do 2012 je stopnja tveganja revščine žensk stalno višja od moške, tudi v letu 2013 se je zvišala, poleg tega pa je najvišja med ženskami starejšimi od 65 let, ki živijo same. Revščina ni posledica krize, ampak sprejema socialne zakonodaje od leta 2005 naprej, ki je omejevala dostop do socialnih pravic, uvajala nove vrste pogojev za njihovo pridobitev, in vse to se je leta 2012 ponovno zaostriilo. Pod pragom revščine je leta 2012 živelo 46 % moških in 54 % žensk, najbolj pa so ji izpostavljene osebe z nizkimi prihodki (plače, pokojnine).

Drastično se je zmanjšalo število izplačanih otroških dodatkov v letih 2011 do 2013, kar je najbolj prizadelo enostarševske družine, med katerimi je kar 90 % mater z otroki, kjer je ženska glavna hraniteljica družine. V letu 2011 je bilo število izplačanih otroških dodatkov tej vrsti družine še 448.762, leta 2012 299.832, leta 2013 (do septembra) pa le še 180.158. Velik upad števila otroških dodatkov je povzročilo vštjevanje otroškega dodatka ter preživnine v lastni dohodek družine in posledično neizpolnjevanje vstopnih pogojev za to vrsto socialnega prejemka.

Priporočila:

- **Država naj s svojimi razvojnimi politikami in politikami reinvestiranja poskrbi za ekonomsko neodvisno življenje za delo sposobnih žensk in moških, s svojimi politikami redistribucije pa za dostojno preživetje vseh ljudi, ki ne morejo preživeti od lastnega dela.**
- **Sprejem jasnih opredelitev, kako bo država uresničevala z ustavo zagotovljeno zavezo o socialni državi in zaveze o zmanjševanju in odpravljanju revščine;**
- **Zvišanje nadomestila za starševski dopust zopet na 100 %.**
- **Sistemsko raziskovanje o družinah in sistemsko evalvacijo učinkovanja socialnih in drugih politik na življenje žensk, otrok in družin.**

Vprašanje:

- **Kako bo država zagotovila boljši ekonomski in socialni položaj žensk glede na sprejete interventne ukrepe in sistemsko zakonodajo?**

Literatura:

1. European Women's Lobby, 2012. The price of austerity - the impact on women's rights and gender equality in Europe, Brussels, Belgium.
2. Humer, Ž., Roksandić, M., 2013. *Protikrizni ukrepi in enakost spolov*. Ljubljana: Ženski lobi Slovenije.
3. Statistični urad RS (Intihar, S.), 2013. Mednarodni dan boja proti revščini 2013. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanaavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=5827>, 12. 12. 2014.
4. Leskošek, V., 2011. Strukturne reforme na področju socialnega varstva. *Teorija in praksa*, let. 48, jubilejna št. ob 50-letnici FDV, oktober 2011: 1264 – 1280.

Člen 16: Poroka in družinsko življenje

Za družinsko življenje v Sloveniji je značilna pluralizacija družinskih oblik in partnerstev, kar je poskušal zakonsko urediti novi Družinski zakonik, ki je bil leta 2012 z referendumom zavržen. Največ sprememb na področju družinskega življenja je pri dodelitvah otrok ob razvezi staršev in povečevanju deleža enostarševskih družin. Najmanj sprememb je pri delitvi domačega in skrbstvenega dela med spoloma v zasebni sferi. Pojav prisilnih porok obstaja, po znanih primerih med romskim prebivalstvom, a se ga pojmuje kot kulturna posebnost etnične skupine.

V Sloveniji so spremembe na področju družinskega življenja zaznane predvsem v pluralizaciji družinskih oblik in partnerskih zvez. Zmanjšuje se delež družin poročenega para z otroki, povečuje se delež družin neporočenega para z otroki in delež enostarševskih družin. Med enostarševskimi družinami prevladujejo materinske enostarševske družine, a se je rahlo povišal tudi delež očetovskih (od 14 % l. 2002 na 16 % l. 2012) (Statistični urad RS, 2013a). Enostarševske družine so tudi najbolj ranljiva skupina družin zaradi socialne izključenosti kot tudi zaradi ekonomske prikrajšanosti. Spremembe so tudi pri dodelitvah otrok ob razvezi staršev, in sicer je danes 49 % otrok dodeljenim materam, 30 % obema staršema in dobrih 9 % očetom (Statistični urad RS, 2013b).

Predlog novega družinskega zakonika je temeljil na vključujoči opredelitvi družine kot skupnosti odrasle osebe in otroka, in je prinašal številne novosti, ki bi šle v korak s časom sodobnih družinskih oblik. Zaradi zavrnitve družinskega zakonika na referendumu je v veljavi

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih iz l. 1976. Parlament je 2015 uzakonil možnost poroke za vse in izenačil pravice istospolnih poročenih parov s pravicami hereospolnih parov, vključno s pravico do posvojitve otrok. Ta odprava diskriminacije do istospolnih parov še ni v celoti potrjena, ker čakamo na ustavno sodišče, da presodi, ali je referendum, ki ga predlagajo konservativna civilno-družbena gibanja, RKC in opozicijske desne stranke, dopusten.

Spremembe na področju starševstva se kažejo zlasti pri očetovstvu. V Sloveniji so spremembe na področju očetovstva zaznane na individualni ravni z večjim vključevanjem očetov v skrb za otroke v primerjavi s prejšnjimi generacijami, in na sistemski ravni z uvedbo očetovskega dopusta l. 2003. V letu 2012 je plačani očetovski dopust (15 dni) koristilo 84 % očetov, neplačani dopust (75 dni) 31 % očetov (MDDSZEM, 2013). Starševski dopust si partnerja sicer lahko delita, vendar podatki kažejo, da 95 % žensk izrabi ta dopust, medtem ko je zaradi nege bolnega otroka odsotnih z dela 83,6 % mater (MDDSZEM, 2013, Rener et al., 2008). Stališča in vrednote o enakosti med spoloma v zasebnem življenju ostajajo pri ženskah in moških predvsem na ravni retorike. Izrazita je spolno asimetrična delitev domačega in skrbstvenega dela (Robnik, 2012; Švab, Humer, 2013; Humer, Roksandič, 2013). Če je razlika v številu ur, ki jih moški (42,4 ure) in ženske (39,5 ur) tedensko preživijo na delovnem mestu zelo majhna, pa je razlika v številu ur, porabljenih za domače in skrbstveno delo bistveno večja (Second European Quality of Life Survey, 2009). Zlasti gospodinjsko delo je tisto področje domačega dela, kjer v zadnjih petdesetih letih ni zaznati večjih sprememb v smeri enakosti spolov (Boh, 1966; Ule, 1979; Jogan, 1986). Največ skrbi in vzgoje otrok je v starostni skupini med 35 in 49 let, največ skrbi za ostarele pa v starostni skupini od 50 do 65 let (Second European Quality of Life Survey, 2009). To pomeni, da so zaposlene ženske srednjih let v največji meri skrbnice družinskih članic in članov, tako otrok kot starejših družinskih članic in članov, pri čemer najprej skrbijo za otroke, potem bodisi za partnerjeve ali svoje starše in nazadnje še za ostarelega partnerja.

V medijih in v javnosti se občasno pojavijo primeri prisilnih porok romskih deklic. Tako so v letu 2010 odmevali trije primeri prisilnih porok romskih deklic. Iz poročanja medijev je bilo razbrati, da predstavnica šole meni, da ni v njeni pristojnosti ukrepati, predstavnik centra za socialno delo meni, da deklica izkazuje zadostno zrelost za poroko z odraslim moškim, oba pa trdita, da moramo upoštevati kulturne posebnosti neke etnične oz. narodne skupnosti. (Zveza za nenasilje, 2010). Nevladne organizacije, ki delujejo na tem področju povedo, da je prisila, ki je značilna za prisilne poroke romskih deklic, predvsem subtilna (preko socializacije), ekonomska (vračilo kupnine), psihična (grožnje s smrtjo, urokom, izgonom, sramoto) in redkeje fizična. Institucije v Sloveniji zaključijo za žrtve ugoden izid v malo primerov in pogosto ne reagirajo (prevladuje prepričanje, da gre za romsko kulturo in tudi za strah ter predsodke do Romov).

Dekleta predvsem zaradi strahu in pomanjkanja informacij, ne pobegnejo in o tem ne spregovorijo (Djoković v Veselič, Matko, 2014). Podatkov o tem, koliko je prisilnih porok in porok mladoletnic v Sloveniji, ni.

Priporočila:

- **Usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti mora z ukrepi naslavljeni ženske in moške, ter poleg skrbi za otroke upoštevati tudi skrb za starejše in druge pomoči potrebne družinske članice in člane.**
- **Zakonodajna ureditev in uveljavitev enakopravnega položaja družin istospolno usmerjenih staršev.**
- **Izvedba nacionalne raziskave o družinah in družinskem življenju v Sloveniji.**

(priporočila so privzeta iz Feminističnega manifesta 2014)

Vprašanja:

- **Kakšne ukrepe bo država sprejela za boljši položaj mater kot hraniteljic družine in za bolj enakomerno porazdelitev bremen zaposlenih žensk z družinskimi in skrbstvenimi obveznostmi?**
- **Kaj bo država storila za preprečevanje prisilnih porok mladoletnih deklic, še posebej v romski skupnosti?**

Literatura:

1. Boh, K., 1966. *Časovni budžeti (Kako zaposlena žena troši prosti čas)*. Ljubljana: Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.
2. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2009. *Second European Quality of Life Survey. Overview*. Dostopno na: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2009/02/en/1/EF0902EN.pdf>, 24. 11. 2014.
3. Feministični manifest, 2014, sprejet na konferenci Ženske 20 let po Pekingu, 13. in 14. novembra 2014, Brdo pri Kranju. Dostopno na: http://www.zenskilobi.si/images/DOKUMENTI/Splet_Fem_manifest_MR.pdf, 24. 11. 2014.
4. Humer, Ž., Roksandič, M., 2013. *Protikrizni ukrepi in enakost spolov*. Ljubljana: Ženski lobi Slovenije.
5. Zveza za nenasilje, 2010. Izjava za javnost o aktualnih prisilnih porokah, z dne 8. 12. 2010, Dostopno na: <http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si/izjava-za-javnost-zveze-za-nenasilje-o-aktualnih-prisilnih-porokah>, 24. 1. 2015
6. Jogan, M., 1986. *Zaposlenost žensk in spreminjanje družine (raziskovalno poročilo za leto 1985 in 1986)*. Ljubljana: RSS.

7. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2013. Elektronsko sporočilo, neobjavljeno.
8. Renner, T., Humer, Ž., Žakelj, T., Vezovnik, A., Švab, A., 2008. *Novo očetovstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Robnik, S., 2012. *Raziskava Enakost spolov v družinskem življenju in v partnerskih odnosih*, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/druzina/RaziskavaEnakostSpolovPartnerstvo.pdf, 25. 2. 2014.
10. Statistični urad RS, 2013a. Mednarodni dan očetov. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5558, 26. 11. 2014.
11. Statistični urad RS, 2013b. *Sklenitve in razveze zakonskih zvez, Slovenija, 2013 - končni podatki*. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=6303, 26. 11. 2014.
12. Ule, M., 1979. *Nekaj empiričnih podatkov o vlogi ženske in družine v samoupravni družbi. Poročilo II. Faze raziskave Družbenopolitična aktivnost žensk na Slovenskem*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij.
13. Veselič, Š., Matko, K., 2014. *Analiza usklajenosti nacionalnih standardov, zakonodaje in javnih politik s Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.

Odgovornost države za vzpostavitev učinkovitega mehanizma za izterjavo preživninskih obveznosti (reference na različne člene in priporočila CEDAW)

Za zagotavljanje dejanske enakosti med spoloma, mora država enostarševskim družinam, ki jih v Sloveniji v več kot 90 % tvorijo matere samohranilke, zagotoviti primerno visoke preživnine, da lahko preživljajo svoje otroke brez nevarnosti, da s tem ogrozijo svoje ekonomski in družbeni položaj. Država tudi ne zagotavlja učinkovitega postopka izvršbe zaradi neplačanih preživninskih obveznosti, zaradi česar so ženske –matere samohranilke ponovno postavljene v slabši položaj, kjer je oslABLJENA njihova ekonomska neodvisnost in družbena moč.

Sodišča v Sloveniji priznavajo preživnino za mladoletne otroke v povprečnem znesku 131,16 €⁵, po izračunih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pa so življenjski

⁵Podatek s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti z dne 18. 10. 2013. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/ujeljavljanje_pravic/statistika/prezivnine/, 4.12. 2013.

stroški za eno osebo že v letu 2009 znašali 562,07 €⁶. Povprečna preživnina tudi ob upoštevanju otroškega dodatka⁷ ne krije sorazmernega deleža otrokovih potreb. Ustrezno preživnino (torej preživnino, višjo od 200 €) prejema le 12,8 % otrok. Delež zelo nizkih preživnin je 0,8 %, te preživnine se izplačujejo v višini do 20 €, 2,4 % preživninskih upravičencev prejema preživnino v višini 20–40 €, 16,1 % pa v višini 40–80 €⁸. Med upravičenci iz naslova preživnin je med približno 58.000⁹ vseh upravičencev 91,7 % žensk (kot zakonitih zastopnic otrok); po ocenah nevladnih organizacij tretjina zavezancev obveznosti ne izpolnjuje oz. vsaj ne redno.

Povprečna mesečna plača v Sloveniji znaša približno 1.000 € neto, kar pomeni, da tudi oseba s povprečnimi dohodki težko samostojno skrbi zase in za otroka. Mati, ki ima skrbništvo nad otrokom mora vzgoji in skrbi za otroka nameniti več svojega časa in večji del svojih prihodkov kot njegov oče. Višina povprečne preživnine ni sorazmerna z življenjskimi stroški ali povprečno plačo v državi; to nesorazmerje ženske postavlja v bistveno slabši položaj v primerjavi z moškimi.

Država ni vzpostavila učinkovitega mehanizma za izterjavo preživnin in s tem dodatno slabi položaj žensk – mater samohranilk. V primerih neplačila preživninske obveznosti država skozi izplačila Preživninskega sklada namenja za enega otroka znesek bistveno nižji od povprečno določene preživnine. V letu 2013 je bil ta znesek od 72,46 do 94,19 € (odvisno od starosti otroka). Če je preživnina določena v manjšem znesku sklad izplača nadomestilo v višini določene preživnine. Preživninski sklad od zavezancev izterja 28 % obveznosti. Zakon za uravnoteženje javnih financ je usklajevanje nadomestil preživnin z rastjo življenjskih stroškov odložil do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 % družbenega bruto proizvoda. Zakon je v tem delu tako nesorazmerno bolj prizadel ženske kot moške. Natančnih podatkov o deležu neplačnikov ni, saj Preživninski sklad spremlja le tiste, ki podajo vloge za nadomestila. Drugega mehanizma za nadzor nad neplačniki trenutno ni in ocenjujemo, da ima tretjina upravičenk težave pri (rednem) plačevanju preživnin.

Pri določitvi in izterjavi preživnin država ni zagotovila ustreznega varstva upravičencev: država še ni preučila možnosti za enostavnejši in bolj učinkovit sistem določanja preživnin, ni zagotovila podaljšanja zastaralnih rokov za preživnine, tako da se začetek teka zastaranja veže na procesno sposobnost otroka (vsak posamezen obrok preživnine zastara v treh letih od zapadlosti

⁶ Podatek s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: http://www.mdds.gov.si/fileadmin/mdds.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/240709-tk-min_zivlj_stroski.pdf, 4. 12. 2013.

⁷ Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka in je odvisen od dohodka družine ter števila otrok v družini.

⁸ Podatek s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: http://www.mdds.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/statistika/prezivnine/, 4. 12. 2013.

⁹ Podatek s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: http://www.mdds.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/statistika/prezivnine/, 4. 12. 2013.

terjatve¹⁰), preživninska terjatev ni določena kot absolutno prednostna terjatev, postopek izvršbe se prekine zaradi ugovora tretjega, s čimer se odloži obveznosti plačevanja preživnine do rešitve ugovora.

Država bi z namenom varstva dejanske enakosti morala določiti najnižjo preživnino najmanj v višini polovice minimalnega dohodka¹¹ in taksativno določiti izjeme od te višine. S tem zneskom mora država uskladiti tudi nadomestila Preživninskega sklada. Potrebno je zagotoviti usklajevanje nadomestil kljub javno-finančni krizi, saj ti ukrepi nesorazmerno bolj prizadenejo ženske kot moške. Država bi morala vzpostaviti učinkovitejši sistem izvršbe preživnin, in sicer tako da preživnine predstavljajo absolutno prednostno terjatev v izvršilnem postopku, predvideti ukrepe in izvajati druge aktivnosti za zagotavljanje plačevanja preživninske obveznosti.

Priporočili:

- **Določiti najnižjo preživnino najmanj v višini polovice minimalnega dohodka, zaradi namena varstva dejanske enakosti (in glede na to določiti izjeme od te višine).**
- **Izpostaviti učinkovitejši način izvršbe preživnin in izvajati druge aktivnosti za zagotavljanje plačevanja preživninske obveznosti.**

Vprašanja:

- **Kako bo država zagotovila dejansko enakost otrokom in določila najnižjo preživnino najmanj v višini polovice minimalnega dohodka (in glede na to določila izjeme od te višine)?**
- **Kaj je država storila za učinkovitejši način izvršbe preživnin in za zagotavljanje plačevanja preživninske obveznosti?**

Literatura :

1. Obligacijski zakonik, Ur. l. RS, št. 97/07-UPB1, 30/10 Odl.US: U-I-207/08-10, Up-2168/08-12. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1263>, 4. 12. 2014.
2. Sklep o usklajeni višini minimalnega dohodka od januarja 2013. Ur. l. RS št. 08/13. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20138&stevilka=231>, 4. 12. 2014.
3. Spletna stran Preživninskega sklada. Dostopno na: <http://www.jpi-sklad.si/skladi/prezivninski-sklad/>, 4. 12. 2014.
4. Zakon za uravnoteženje javnih financ, Ur. l. RS, št. 40/12. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=108751>, 4. 12. 2014.

¹⁰Kot je zapisano v 1. odstavku 347. člena Obligacijskega zakonika.

¹¹V letu 2013 minimalni dohodek znaša 261,51 €. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20138&stevilka=231>, 4. 12. 2014.

Uveljavljanje odškodnine po Zakonu o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj za državljanke tretjih držav (reference na različne člene in priporočila CEDAW)

Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj je diskriminatoren, saj je formalni pogoj za pridobitev odškodnine po tem zakonu državljanstvo Republike Slovenije ali druge države članice EU.

V registrskem popisu leta 2011 je na dan 1. 1. 2011 v Sloveniji živel 82.746 tujk in tujcev (iz držav izven EU) (Statistični urad RS, 2011) in po navedbah organizacije UNHCR neznano število oseb brez državljanstva v Sloveniji (UNHCR).

Prav tujci so lahko zaradi svojega statusa zelo ranljivi in tako pogosto žrtve kaznivih dejanj, tudi hudih, npr. nasilja v družini in trgovanja z ljudmi (med slednjimi po izkušnjah nevladnih organizacij prevladujejo prav ženske - državljanke tretjih držav), a zaradi formalnega pogoja za pridobitev odškodnine, državljanstva RS ali druge države članice EU, do odškodnine niso upravičeni. Gre za nedopustno diskriminacijo, zaradi katere trpijo večinoma ženske.

V Sloveniji po izkušnjah nevladnih organizacij prevladujejo žrtve trgovine z ljudmi – državljanke tretjih držav, ki do odškodnine po veljavni zakonodaji niso upravičene. Zakon o odškodninah žrtvam kaznivih dejanj omogoča žrtvam nasilnih kaznivih dejanj iz Slovenije in držav članic EU pridobitev odškodnine ob izpolnitvi določenih pogojev brez sprožitve odškodninske tožbe (npr., če so žrtve otroci, invalidi ali žrtve nasilja v družini). Velja namreč domneva neplačevitosti, to je domneva da storilec odškodnine v teh primerih ne bo mogel izplačati. Ta domneva ne velja za tiste žrtve trgovine z ljudmi, ki sicer izpolnjujejo pogoje za priznanje odškodnine, in za žrtve spolnih zlorab, ko se zlorabe ne zgodijo v družini. Žrtve morajo sprožiti sodni postopek, kar lahko traja nekaj let, če dolžnik odškodnine ne plača, morajo sprožiti še postopek izvršbe in šele če ta dokazljivo ni uspešna, so upravičene do odškodnine po omenjenem zakonu. Žrtve trgovine z ljudmi in žrtve spolnih zlorab so še posebej ranljive in bi morala domneva neplačevitosti veljati tudi v primerih, ko so upravičenke do odškodnine po omenjenem zakonu žrtve trgovine z ljudmi in žrtve spolnih zlorab.

Priporočili:

- **Čim hitrejša sprememba zakonodaje, ki bo omogočila priznanje odškodnine po Zakonu o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj tudi državljanke in državljanom tretjih držav oziroma osebam brez državljanstva.**

- Čim hitrejša sprememba zakonodaje, ki bo določila domnevo neplačevitosti tudi v primerih, ko so upravičenke do odškodnine po Zakonu o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj žrtve trgovine z ljudmi in žrtve spolnih zlorab.

Vprašani:

- Kaj država načrtuje za odpravo diskriminacije žensk - državljanek tretjih držav oziroma brez državljanstva, ki so žrtve kaznivih dejanj pri pridobitvi odškodnine po Zakonu o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj?
- Kako bo država odpravila diskriminacijo žensk iz držav izven EU, ki so žrtve trgovine z ljudmi in žrtve spolnih zlorab glede upravičenosti do odškodnine pod enakimi pogoji kot vse ostale žrtve z uporabo domneve neplačevitosti?

Literatura:

1. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2011/36/EU z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ, Uradni list Evropske Unije, št. L 101, 15. 4. 2011. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>, 28. 2. 2015.
2. Direktiva Sveta 2004/80/ES z dne 29. aprila 2004 o odškodnini za žrtve kaznivih dejanj, Ur. l. EU, št. L 261, 6. 8. 2004. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:261:0015:0018:en:PDF>, 27. 2. 2015.
3. UNHCR v Sloveniji, *Osebe brez državljanstva*. Dostopno na: <http://www.unhcr-centraleurope.org/si/komu-pomagamo/osebe-brez-drzavljanstva.html>, 18. 6. 2014.
4. Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj, Ur. l. RS, št. 101/05, 86/10. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4264>, 18. 6. 2014.
5. Statistični urad RS (Razpotnik, B.), 2011. *Prebivalstvo, Slovenija, 1. januar 2011 – končni podatki*. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3876, 18. 6. 2014.